

Bilimsel Araştırma-Yayın Etiği ve Akademik Teşvik

Scientific Research-Publication Ethics and Academic Incentives

İkbâl VURUCU *

Öz:

Bugünkü modern düşüncenin temelinde bilimsel bilgi vardır. Bilimsel bilgiyi diğer bilgi türlerinden ayıran özelliği bilimsel araştırma yöntemlerine göre elde edilmesidir. Bilimsel bilginin elde edildiği süreç belirli aşamalar sonucunda makale, bildiri, kitap vb. yollarla bilim dünyasına sunulmak için yayımlanır. Bilimsel araştırmaların sonucunun kullanılması açısından bilim ile etiğin pek bağdaşmadığı geçmişteki somut örneklerden hareketle ileri sürülebilir. Örneğin, II. Dünya Savaşında esirler üzerindeki hunhar tıp denemeleri, ABD'nin zenciler üzerinde yaptığı frengi tedavisiyle ilgili ilaç çalışmaları, fizik âlimlerinin ne amaçla kullanılacağını bile bile atom bombası yapımına katkıda bulunmaları örnek olarak gösterilir. Hâlbuki bilim yöntemine biraz daha yakından bakıldığında bilim ile etiğin birbirinin hemen vazgeçilemez parçaları olduğu açık olarak görülür. ABD hükümeti suiistimali, “teklif uygulama ve araştırmanın incelenmesinde veya araştırma sonuçlarının raporlanmasında yanlış bilgi verme, bilgilerle oynama veya akademik hırsızlık (fabrication, falsification or plagiarism-FFP) olarak tanımlamaktadır. Bilimsel çalışmalar hem nitelik açısından hem de nicelik açısından bir ülkenin gelişmişliğinin ölçüsüdür. Türkiye’de bilimsel araştırmaları teşvik etmek için 2015 yılında Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliği yayınlanmıştır. Bu yönetmelik sa-

*Doktora öğrencisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü, Muğla, Türkiye, ikbalvurucu@gmail.com, ORCID ID: 0000-0001-9680-2320

dece bilimsel değil, sanatsal ve teknolojik faaliyetleri de teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu makalede Akademik Teşvik Yasasının Türkiye'nin bilimsel yayın gelişimine olan etkisi ve teşvik yasası ile birlikte ortaya çıkan akademik etik ihlalleri ele alınacaktır. Çalışmanın verileri ilgili alandaki literatür taraması ile elde edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bilimsel araştırma, akademik teşvik, bilimsel etik, etik ihlaller

Abstract:

Today, there is scientific knowledge on the basis of modern thinking. What distinguishes scientific knowledge from other types of knowledge is that it has been obtained by scientific research methods. The process, in which scientific knowledge is obtained, is presented in articles, papers, books and so on to the world of science and published as result of certain stages. It can be asserted from the concrete examples of the past that science and ethics are incompatible in terms of using the results of scientific researches. For example, II. World War II hunhar medical trials on prisoners, the United States' s medications on syphilis treatment of niggas, the use of physics scholars to know how to use the atomic bomb is known as an example. However, a closer look at the method of science shows that science and ethics are almost indispensable parts of each other. US government abuse is defined as verme misinformation, manipulation of information, or academic theft in reviewing proposal implementation and research or reporting research results. Scientific studies are a measure of the development of a country in terms of both quality and quantity. To promote scientific research in Turkey in 2015, Academic Incentive Allowance Regulation has been published. This regulation aims to promote not only scientific but also artistic and technological activities. In this article, the effects of Academic Incentive Act on development of Turkey's scientific publication as well as academic ethics violations emerged with this act will be examined. The data of the study were obtained by literature review in the relevant field.

Key words: Scientific research, academic incentive, scientific ethics, ethical violations

Giriş:

Modern dünyada bilimsel açıdan ilerlemenin temel kanyaklarından biri akademik çalışmalardır. Bilimsel bir araştırmanın gerçekleşebilmesi için uyulması gereken koşullar söz konusudur. Bu koşullar öncelikle bilimsel bir yöntemi zorunlu kılar. Bilimsel bilginin elde edildiği süreç belirli aşamalar sonucunda makale, bildiri, kitap vb. yollarla bilim dünyasına sunulmak için yayımlanır. Bilim dünyasına sunulan bilimsel bir ürünün niteliği ve özgünlüğü bilim adamının ve mensubu olduğu üniversitenin ve ülkenin bir katkısı olarak görülür. Bu nedenle bilimsel çalışmaların bir yandan niteliği ve niceliği sorgulanırken, diğer yandan ülkelerin yayın performansı ve dünya bilimine olan katkısı gündeme gelir. Bilimsel bilginin üretiminin niteliği ve niceliği ile aynı zamanda ülkenin gelişmişliğinin de ölçüsüdür. Bu sebeple her ülke bilimsel alanda bir gelişme katetmek için bilimsel yayın performansını artırmaya çalışır ve bunun için de çok çeşitli politikalar geliştirirler. Türkiye’de 2015 yılında yayınlanan Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliği de bilimsel araştırmaları teşvik için geliştirilen politikalardan biridir.

Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliği, 18.12.2015 tarihinde Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Sadece bilimsel değil, sanatsal ve teknolojik faaliyetleri de teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Söz konusu yönetmelik, akademisyenlerin patent, bilimsel yayın, ödül, proje, araştırma, bildiri, atıf vb. den alacakları teşvik puanı doğrultusunda ve akademisyenin kadro durumlarına göre belirli miktarda teşvik ödeneği almalarını öngörmektedir. Bu yönetmelik, bilimsel araştırma yapan akademisyenlerin maaşlarına yaptığı katkı açısından olumlu bir gelişme olarak görülmektedir. Akademik teşvikin miktarı, etkinliklerin puanlamaları, yayın türüne verilen önem, sosyal bilimler, fen bilimleri ve sağlık bilimlerinde teşvik oranlarının haklılığı ve haksızlığı gibi konular akademisyenler arasında tartışılmaya devam etmektedir.

Bu makalede Akademik Teşvik Yasasının Türkiye’nin bilim camiasına ve bilimsel yayın gelişimine olan etkisi vurgulanacak ve teşvik yasası ile birlikte ortaya çıkan akademik etik ihlallere yani sahte yayınlar, anlaşmalı karşılıklı atıflar, ticarileşen sempozyumlar, çok yazarlı yayınlardaki hayalet yazar, çoklu yayın gibi etik dışı davranışlara yönelme durumu ele alınacaktır. Bu bağlamda Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliği ve bu yönetmeliğin bilimsel bilgi üretimine nasıl yansıdığı farklı üniversitelerin yönetmelik öncesi ve sonrası yayın durumları ortaya konularak bir durum tespiti yapılacaktır. Çalışma ilgili alandaki literatür taraması ile elde edilen verilerin analizi yöntemiyle gerçekleştirilecek ve akademik teşvikten kaynaklanan bilimsel araştırma ve yayın etiğine aykırı tutum ve davranışlar tespit edilmeye çalışılacaktır.

1. Etik Ve Bilimsel Araştırma

1.1. Etik Ve Ahlak Kavramları

Ahlak, insanın yapıp etmelerini, karakter yapısını ve bunlarla ilgili değerlendirmeleri düzenleyen genel kurallar bütünüdür. Ahlak¹ belli bir mekâna yerleşik insanların sahip olduğu davranış kurallarına göndermede bulunur. Ahlak, Arapça “huy” anlamına gelen “hulk” sözcüğünün çoğulu olduğundan, lügatte huy, karakter, mizaç, alışkanlık anlamlarına gelip Arapçadan türetildiği fiilin kök harflerinin ahlakı yaratma eylemi ile ilişkilendirilir. Ahlakın sözcük kökeni, kişilik özelliklerine ve bilhassa huy ve yaratılışa, yani karaktere daha fazla vurgu yapmaktadır. Etimolojisinde yer alan karakter, alışkanlık, huy ve mizaç anlamları, ahlakı daha çok bireyle ilişkilendirdiği görülmektedir (Poyraz 2015: 65-66). Bunun yanında “Yaradılıştan gelen huy” anlamını taşır ki bu da ahlak teriminin doğuştan var olan bir özellik ile açıklamak, ona hem dinî hem de biyolojik bir temel kazandırmak anlamına gelir. Sözcük, zaman içinde, “iyi huy” anlamında kullanılmaya başlanmıştır. Türkçedeki “erdem” sözcüğü ahlak yerine kullanılır ve seküler bir kökenden gelir. Ahlak kelimesinin en sık kullanılan batı dili olan **İngilizcedeki sözcük karşılığı** “morality” dir. Moral kelimesi de Latince asıllı olup karakter karşılığı olan “mores” “adet, karakter, hal ve hareket tarzı” anlamına gelir. Bu da biyolojik bir kökene göndermede bulunur. “Morality”nin günümüzdeki kullanılışı ise, çok özet olarak, “iyi” veya “kötü”yü ayıran kavramlar dizisidir ve çoğu durumda kişiye, yöreye veya topluma uygun olmak teması vardır (Yazıcı, 2011: 2-3; Boydak, 2011: 16). Gerek İngilizce gerekse de Türkçede “ahlakın felsefesi” olarak temellendirilen ve eski Yunancada töre karşılığı olan “ethos”dan gelen etik, moral değerleri inceler, açıklar, konusu değerlere çeki düzen verir. Günlük dilde “tıp etiği”, “iş etiği”, “medya etiği”, “işletme etiği” biçimlerinde karşımıza çıkmaktadır (Bolay, 2007; 181).

1.2. Din, Toplum ve Evrensellik Bağlamında Ahlak

Ahlak kavramının toplum ve din ile ilişkisine açıklık getirmek konuyu anlamamız açısından zorunludur. Ayrıca “evrensel bir ahlak mümkün mü?” sorusunu da kısaca aşağıda değineceğiz.

Ahlakî davranış toplumsal tezahürü ile görünürlük kazanmaktadır. İnsanlar bir arada karşılıklı etkileşim ve iletişim içinde yaşamasalardı ahlaktan da söz edemzedik; çünkü ahlak insanlar arasındaki ilişkileri düzenlemek için konmuş

¹ Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük Etik kavramını şöyle tanımlar: Etik: 1. Ahlak felsefesi. 2. Felsefenin ödev, yükümlülük, sorumluluk ve erdem gibi kavramları analiz eden, doğruluk veya yanlışlık ile iyi veya kötüyle ilgili ahlakî yargıları ele alan, ahlakî eylemin doğasını soruşturan ve iyi bir yaşamın nasıl olması gerektiğini açıklamaya çalışan dalı. 2. Çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü. “Ahlak”ın yaradılış, huy anlamının yanında 1. Toplu olarak yaşayan bireylerin uymak zorunda buldukları eylem ve davranış kurallarına verilen ad. 2. Bir kimsenin içinde yaşadığı toplumsal çevrenin törelerine uyma yetisi. (İng.: morale Fr.: morale). Başka bir maddede de “Ahlak”, 1. a. Belli bir dönemde belli insan topluluklarının benimsenmiş olan, bireylerin birbirleriyle ilişkilerini düzenleyen törel davranış kurallarının, yasalarının, ilkelerinin toplamı. b. Çeşitli toplumlarda ve çağlarda kapsamı ve içeriği değişen ahlaksal değerler alanı. 2. Bir kişi ya da bir insan öbeğince benimsenen eylem kurallarının toplamı. 3. Ahlaksal olan şeylerle bağlantısı olan bir görüşler dizgesi (tek kişinin, bir ulusun, bir toplumun, bir çağın).

kaidelerin bir bütünüdür. Yani ahlak, insanlararası münasebetlerin, yani toplum hayatının gerektirdiği davranışlarla ilgili bir kavramdır (Güngör, 2000: 11). Fakat şu hususu da gözden kaçırmamak lazımdır ki, insanlar daima toplumun onlardan beklediği davranışları yapan veya etrafın kanaatlarına göre hareket eden kimseler olsalardı, ahlak kaideleri hiç değişmeyeceği gibi, bir toplumun bireyleri arasında ahlak farkları da bulunmazdı (Güngör, 2000: 27). Bu sebeple bireyin özerk benliği yani özgür iradesi ve toplumsallığı arasındaki ilişki biçimi karşılıklı etkileşim şeklindedir, tek yönlü etkileme veya bağımlılık özelliğinde değildir.

İnsan toplumsal bir varlıktır ve ahlakî davranışın gereği olan iyi insan olma eylemini de toplum içinde gerçekleştirecektir. Karakterimiz, içinde bulunduğumuz toplum tarafından biçimlendirilir, biçimlendirilerek kazandırılmış bu karakter öğelerini içselleştirerek kimliğimizi/kişiliğimizi oluşturur (Poyraz, 2015: 10). Poyraz'a göre, ahlakî kimliğimiz toplumsal varoluşumuzdur, ahlakî kişiliğimiz bu kimlik içindeki bireysel varoluşumuz. Bireysellik bireyin kişi olması ile toplumsallık ise değer yaratıcı şahsiyeti oluşturacak ilkeyi aktif hale getirmesidir (Poyraz, 2015: 67). Ahlak, insanın anlam dünyasını oluşturan temel değerler alanıdır ve ahlakî değerler denildiğinde, insan toplumsal bir varlık olduğundan, akla toplumsal değerler de gelir. Bu anlamda ahlak ve toplumsallık bir arada düşünülür. Toplum içinde insanların benimsedikleri, uymak zorunda buldukları davranış biçimleri ve kuralları olarak ahlakî değerler, toplumsallığın da temel zeminidir (Poyraz, 2015: 9).

Toplum ve bireyin ahlak üzerindeki belirleyiciliği ve ne ölçüde belirleyici özellik taşıdığı sürekli tartışma konusudur. Ne bireyin sürekli ilişki halinde bulunduğu grup ve/ya toplumdaki ne de ahlakı yaşayan bireyi gözardı eden bir ahlak anlayışından söz edebiliriz. Poyraz, toplumsal bağlarından kopuk bir ahlak düşünülmemeyeceğini ama ahlakın da tek başına toplumsala indirgenemeyeceğini vurgular. Çünkü böyle bir indirgeme, toplumu bir doğal durum olarak belirleme, bireyi toplumsalın içine hapsedme demektir. Toplumsal ahlak onu yaşayan ve yaşatan iç olmaksızın kof bir ahlak, yani sözde bir ahlaktır. Bu nedenle toplumsal ahlaktan söz etmek, toplumda yaşanan ahlaktan, yani o toplumdaki yaşama tarzından, ilişkilerin biçimini belirleyen inançlardan ve tasarımlardan, bu inanç ve tasarımları oluşturan ahlakî-toplumsal bilinçten söz etmektir. Bu bilinç, tek tek bireylerin bilincidir, bu bilinçlerin arakesitidir (2015: 69).

Ahlak doğuştan kazanılmıyor, yani ahlak öncelikle bütün yönleriyle bir öğrenme meselesidir. Ahlakî davranışların değişik toplumlarda değişik şekiller alması ve farklı olarak değerlendirilmesi de onların sonradan öğrenilmiş şeyler olduğunu gösteriyor. Toplum içinde hangi durumlarda nasıl davranılması gerektiği yine toplumsal çevreden öğrenilmektedir. Bir bakıma, iyi ahlak kaideleri nesilden nesile aktarılır, başka bir ifadeyle ahlak her şeyden önce bir eğitim meselesidir. Ahlak insanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen bir kaideler sistemi olduğuna göre, sosyal ilişkilerin görüldüğü her yer ve her durum bize ahlakî davranış örnekleri veriyor demektir (Güngör, 2000: 16). Burada kısaca belirtelim ki insan kendisiyle başkası

arasındaki münasebetleri düzenler ve değerlendirirken, hem kendisi hem de başkaları hakkında bir takım fikirlerden, idrak ve inançlardan hareket eder. İnsanın ahlakî bir davranışta bulunması onun bazı şeylere belli bir anlam vermesi ve kendi davranışlarını bu anlayışa göre ayarlaması demektir. Dışımızdaki dünyayı nasıl değerlendiriyorsak, ona nasıl bir anlam veriyorsak, davranışlarımızı da ona göre ayarlarız (Güngör, 2000: 24-25).

Ahlak bireylerin toplum içinde nasıl davranmaları gerektiğini gösteren bir harita işlevi görürken aynı zamanda güven içinde yaşamasının da zeminini oluşturmuş olur. Ahlakın temel amacı bireyin toplum içinde “iyi insan” olarak yaşamasını sağlamaktır. Güngör, “ahlakın gayesi nedir?” sorusuna şu cevabı verir: Ahlak olmazsa, toplum hayatı denen şey de olmaz, yani insanlar bir arada yaşayamazlar. İnsanlar hangi durumlarda nasıl davranmaları gerektiğini bildikleri takdirde, başkalarının nasıl davranacağı hakkında da kuvvetli tahminlerde bulunabilir ve böylece güvenlik duygusu içinde yaşarlar. Neyin iyi neyin kötü olduğu hakkında ortak bir anlayış bulunmasaydı, insanlar arasında düzen ve huzur yerine tam bir kargaşalık hüküm sürerdi (Güngör, 2000: 18). Toplumsal ilişkilerin işleyişinde bir harita işlevi gören ahlakın kimlik ile olan ilişkisini de Poyraz şöyle açıklar: her toplumun ahlakı, her ahlakın da bir insan modeli vardır. Bu ahlakî model, ideal kişiye işaret eder ve ahlaklı insanın nasıl olacağına ilişkin bir ölçüt sunar. Ahlaklı olmak, bu iyi insan modeli ile biçimlendirilmektedir. O model gibi davrandığınızda ahlaklı insan oluruz (2015: 219).

Güngör (2000: 20), ahlakın bir inanç ve düşünce sistemi olduğunu, üzerimizdeki elbise ve başımızdaki şapka gibi maddi bir varlığı olmadığını belirtir. Ona göre, bütün sembolik şeyler manevidir ve insan topluluklarını hayvan topluluklarından ayırt eden en önemli özelliklerden biri, bizim cemiyetimizin sembollere dayalı olmasıdır. İşte ahlakî değerler, manevi değerlerin en önemlileri oldukları için, onları daima ön planda tutuyoruz. Manevi sistemlerin en ilerisi olan dinler bile, büyük ölçüde birer ahlak sistemidirler. İnsanların Tanrı ile ve öbür insanlarla ilişkilerini düzenleyen, bu ilişkilerde neyin iyi neyin kötü olduğunu anlatan bir sistem. Güngör, insan topluluklarında dinin çok büyük etkilerinin görülmesini de dinlerin ahlak hayatını düzenleyişine bağlar. Hiçbir cemiyet, ahlaktan uzak yaşayamayacağına göre, dinden uzak yaşaması da asla düşünülemezdi. Kaynağı ister dine, ister başka bir otoriteye dayansın, insanlararası davranışların bir kısmı her zaman “iyi” ve “kötü” gibi değer yargılarına vurulacaktır; bu yargıların bulunduğu her yerde, ahlakî davranış söz konusudur.

Poyraz da (2015: 12-13), her dinin kendi kalıpları içinde bir ahlak yarattığının üzerinde durur. Bir ahlakın içine doğuyoruz ve bu ahlak bir dinin ahlakıdır çoğunlukla. Kadim zamanlarda ahlakın temeli dindi ve din dışı bir ahlak belki de hiç düşünülmemekteydi. Modern zamanlarla birlikte, aydınlanma döneminden itibaren seküler anlayış yaygınlaştıkça, herhangi bir dinden bağımsız olarak ahlakın olanağı da sorgulanmaya başlandı. Peki “dinden bağımsız bir ahlak düşünebilir miyiz?” diye sorar Poyraz. Ona göre (2015: 11-13), dinin ahlaka yaklaşım normatif,

yani kural koyucudur. Kutsal kitaplarda günah olarak görülmemen herhangi bir davranış, örneğin yatak kıyafetiyle sokağa çıkmak, yadırganabilir, ayıplanabilir. Ahlak, daha çok yadırgama ve ayıplamanın yaşandığı yerde belirginleşiyor ve her zaman için din ile aynı zemini paylaşmıyor. Ahlak ve din ilişkisi, temel bir ilişki biçimi olmakla birlikte birbirine indirgenememektedir. Bunu aynı dine inanan farklı kültürel gruplarında, farklı değerlerin oluşması örneği üzerinden de fark edebiliriz.

Fritz Heinemann da (2001: 369), etiğin dinsel açıdan temellendirilmesi konusunda şu vurguyu yapar: “İyi”, tanrının kutsal istenci ile uyum içinde olmaktır; buna karşılık “kötü”, bu istence aykırı olandır. Burada, tanrının kendi istencini ya buyruklarda ya da kutsanmış yetkin bir kişilik içinde açıkladığına inanılır. Birinci durumda bir gereklilik ahlakı, ikinci durumda da bir varoluş etiği olur. Bu dinsel temellendirme halk ahlakında belirleyici bir rol oynamıştır.

Bir toplumun üyelerine hangi durumlarda nasıl davranılacağını gösteren ahlakın her toplum sayısınca farklı bir görünüm sergileyeceği açıktır. Yani ahlak için eylemlerimizin kendisine göre temellendirileceği evrensel bir ilke bulmanın güçlüğü aşikârdır. Peki, evrensel bir ahlak olur mu? Poyraz’a göre, ahlak sahasında olandan, yani betimlenebilir/tanımlanabilir bir olgu durumundan değil, olması gerekenden yani değerden söz edilmektedir ve olması gerekenin ne olduğu konusunda, olan hakkında olduğu gibi bir mutabakata varmak, ilk bakışta olanaklı değil gibi görünmektedir (Poyraz, 2015: 128). Bunun sebebi, ahlakta sübjektiviteden hareketle evrensele ulaşamayacağı görüşü, hatalı bir görüş olarak, objektif olanın rasyonel, sübjektif olanın irrasyonel olduğu şeklindeki bir anlayıştan kaynaklanmaktadır (Poyraz, 2015: 132). Sübjektivizm ile rölativizm çoğunlukla birbirleriyle ilişkili olduğu düşünülen kavramlardır. Oysa sübjektivizm rölativizmin sebebi ve sonucu değildir. Sübjektiviteden hareketle evrenselliğe ulaşmak olanaklıdır. Sözelimi Herakleitos’un “kendini araştırırken” yani sübjektif bir temelden hareket ederken, *evrensel yasa* olarak logos’u bulması buna bir örnek olabilir. “kendi kendimi araştırdım” diyen Herakleitosi bu evren yasasına, kendisinden yola çıkarak ulaştığını ifade etmektedir. Sübjektif olandan hareketle evrensel olana geçmekte, bütün insanlarda ortaklaşa olan ve bütün şeylerin kendinden pay aldığı logos’a ulaşmaktadır (Poyraz, 2015: 134).

Evrenselleştirilme, ahlak yargılarının özelliğidir. Ahlak yargıları biçimsel olarak evrenselleştirilebilir yargılardır. Bir olaya ilişkin verdiğimiz ahlak yargısını, o olaya tümüyle benzeyen bütün olaylar içinde verebilmeliyiz. Bunun için betimleyici dil ile kural koyucu dil arasındaki ayırmadan hareket etmiş ve kural koyucu dilin betimleyici dil ile paylaştığı bir özellik olarak evrenselliği göstermiştir (Poyraz, 2015: 137). Ahlak yargılarının betimleyici yargılardan ayrı olarak, kural koyucu dili içerisinde ahlak dilinin sadece şimdiki zaman ve gelecek zaman için değil, bütün zamanlar için evrenselleşmeyi olanaklı kılan bir dil zemini bulunmaktadır (Poyraz, 2015: 138). Ayrıca, ahlakın evrenselliğini ahlakın ontolojisinden hareketle, yani ahlaka ontolojik bir dayanak noktası bulmakla da açıklamak olanaklıdır. Böylece ahlakın garantisi olarak ontolojik bir varlık kabul etmekle ahlakın rölatif olmadığı, evrensel olduğu dile getirilebilir (Poyraz, 2015: 130).

Güngör de (2000: 22) ahlakın evrensel özellikler taşıyabileceğine değinir. Ona göre, ahlakın değişmeyen değerleri vardır ve bunlar bütün zamanlarda ve yerlerde geçerli olagelmıştır: Aciz olanlara şefkat ve merhamet göstermek, başkalarının kişiliğine saygı göstermek, yakınlarına yardım etmek, dürüst davranmak vs. bu genel değerler çeşitli cemiyetlerde ve ayrı zamanlarda birbirlerinden farklı şekiller almış, fakat şekillerin arkasındaki prensipler değişmemiştir. Toplumlara birbirinden ayıran asıl nokta bu prensiplerin uygulanmasında ve işleyebilir şekiller alıp almamasında ortaya çıkmaktadır.

Liver (2009), Dünya Dinler Meclisi'nin bildirgesinden hareketle küresel etikten bahseder: "Küresel bir etik olmadan, daha iyi bir küresel düzen mümkün olmayacak". Yani bütün insanlığı kapsayan bir ortak değerler, ilkeler, normlar ve tavırlar kümesi olmadan. Eğer ahlakî duruşu benimsiyorsak ve böylece saf egoizmden vazgeçiyorsak, evrensel ilkeler ve değerler olmadan yapamayız. Ama kendilerinde mükemmel olan ya da metafizik bir kendilik tarafından güvence altına alınan evrensellere ihtiyacımız yok. Evrenselleri küresel bir söylemsel çabanın sonucu olarak ortaya koymamız ve birbirimizi bu evrensel değerlerin ilkelerin geçerliliğine sürekli ikna etmemiz gerekir. Eğer böyle bir söylemsel süreci kabul edecek olursak, vazgeçemeyeceğimiz bazı evrensel değer ve ilkeler var. Örneğin insan onuru, insanlara saygı, özerklik, başkasının yararına eylem ve adaletin bütün yönleri.

1.3. Etik Nedir? Ne Değildir?

Moral ve ahlak teriminin etimolojik paralelliği ve anlamca yakınlığına rağmen, farklı bağlamlarda kullanılır. Her iki terim de töre, gelenek alışkanlık anlamına gelmektedir. Bununla birlikte "moral"ın işaret ettiği "Bir bireyin, bir halkın bir toplumsal sınıfın, bir çağın bilinçli yaşamına hakim olan inanç ve tasarımlar topluluğuna *ahlak*, (moral, sitte) bunların toplumsal olgu olarak yaşanmasına *ahlaklılık* (moralite, sittlichkeit), bu inanç ve tasarımlara göre yönelen insanî tutumlara ve bu tutumlara göre yönlendirilen eylemler hakkında verilen (doğru ve yanlış) yargılara *ahlaksal* (moralisch, sittlich) denilmektedir" (Delius, 2001: 333-334) Buna göre *ahlak* olgusal ve tarihsel olarak yaşanan bir şey olmasına karşılık, *etik*, bu olguya yönelen felsefe disiplinin adıdır. *Etik*, bu anlamda ahlak üzerine bir bilinç durumudur. Yani etik, ahlak yargılarının yapısı üzerine düşünme ve ahlakî hayatın neliği ve çözümlenişidir. Bunun için etik sözcüğü daha çok ahlak üzerine sistematik bir düşünme veya ahlak felsefesi bağlamında kullanılmaktadır (Delius, 2001: 336; Tepe, 1998: 12-16; Poyraz, 2015: 14-15).

Her bilim dalında olduğu gibi, ahlak felsefesinde de bu alan bağımsızlık kazandıran kavram ve özel terimler vardır. Bu kavram ve terimler ile ahlak olgusu sağlıklı bir zeminde çözümlenebilecektir. Bolay bu terimleri iyi, kötü, özgürlük, erdem, sorumluluk, vicdan, ahlak kanunu, ahlakî karar, ödev, ahlakî eylem olarak belirler.² Bütün bu ilkeler insanın hem bireysel hem de toplumsal sorumluluğun-

² Bolay, bu terimlerin anlamlarını şöyle verir: "**İyi-kötü**: iyi, kurala veya ahlaklılık idealine uygun olandır. İyi istenilen şeydir. İyi, aslında karşılık beklemeden yapılan harekettir. **Özgürlük**: iradesini kullanarak istediğini yapabilme halidir. Bilinçli olarak özgürlük, "seçme olanağı"dır. **Erdem (fazilet)**: iyiyi yapmaya yönelmek veya toplumun ya da grubun yararını kendi yararına tercih etmektir. **Sorumluluk**: insanın, bilerek

dadır. Ahlak dediğimiz zaman akla gelen şey sadece insan davranışlardır. Söz konusu ilkeler de insana özgüdür. İnsandan başka canlıların hareketleri ahlaki davranış sayılmaz. Hayvanların ahlakı yoktur; çünkü onların zekâları “iyi” ve “kötü” hareket kavramlarının doğmasına, üstelik bu davranışların mükâfat veya ceza ile karşılanabilmesi için, bir sosyal düzenin kurulmasına yetecek kadar gelişmemiştir (Güngör, 2000: 11).

“Pratik Etik” kitabının yazarı P. Singer etiğin ne olduğunu, ne olmadığından hareketle şöyle tanımlar (akt. Yazıcı 2011: 2):

a. Etik özellikle cinsel konularla ilgili bir kavramlar dizisi değildir; b. Etik teo-ride önemli pratikte işe yaramaz bir kavramlar dizisi değildir; c. Etik salt dinsel bağlamında anlaşılabilir bir kavram değildir; d. Etik görece veya öznel bir kavramlar sistemi de değildir.

Singer bunun yanında bir davranış biçiminin etik olarak kabul edilmesi için bir dizi kural öne sürer. Şöyle ki (akt. Yazıcı 2011: 2-3):

a. Etik bir davranışta bu davranışın bir “gerekçesi” olması ve bu gerekçenin akılla savunulabilmesi gerekir. **b.** Söz konusu gerekçe salt kişisel çıkar veya amaçları gütmeye yolunda olamaz. **c.** Söz konusu amaç mutlaka bir evrensellik özelliği içermelidir. Ancak bu evrensellik her zaman “faydacılık (utiliterizm)” anlamına gelmez. **d.** Yöresellik ve görecelik etik değerlerin temelinden karşısında olan niteliklerdir.

Etik ahlak ilişkisi konusunda Kolçak (2016: 9-12) şu hususları belirtir: Etik, ahlaki davranışın kendisini değil, bu davranışın olmasını sağlayan temel ilkenin bilgi yapısını, özünü ve doğasını incelerken; ahlak, ahlakın ne olduğunu, insan davranışlarının dayandığı temelleri, iyi ve kötü eylemlerin nedenlerini inceler. Etik evrenselken, ahlak ulusaldır. Etik daha çok kural ve politikalara dayalı davranışları ifade ederken, ahlak kavramına duygusal ve değerlerle ilgili anlamlar yüklendiği görülmektedir. İş dünyasında etik kavramı, değerler ve özellikleri ifade ederken, etik, analizler ilke ve standartlara dayalı yargılamaları ifade eder.

1.4. Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği

Bilim; düşünce ve deneylere dayalı olarak evrendeki bilinmeyenleri araştırma eylemidir (Boydak, 2011: 15). Bilimsel araştırma ise, bilim insanının bilimsel yöntemleri kullanarak belli bir sorunun çözümüne yanıt arama sürecidir. Bu süreç problemin tanımlanması ve çözüme yönelik yöntemlerin uygulanmasını kapsar. Çözüme yönelik yöntemler veri toplamadan verilerin değerlendirilmesi ve yorumlanmasına kadar uzanan geniş bir alanda incelenebilir (Özbay, 2006: 20). Bilimsel

ve bilinçli olarak yaptığı bir işin sonuçlarını kabul etmesi ve yaptırımına katlanmasıdır. **Vicdan:** Eylem ve davranışlarımızı ahlaki yönden değerlendiren içimizdeki bir çeşit mahkemedir. **Ahlak kanunu:** Ahlakı bakımdan gerekli, genel geçerliliği olan ahlak kurallarıdır. Bu kurallar kişinin davranışlarını düzenleyen ölçütleri belirler. **Ahlaki karar:** Kişinin, ahlak kanunlarına kendi hür iradesi ile uymasıdır. İşte o zaman ahlaki karar, “iyi” bir karardır. **Ahlaki eylem:** Ahlak kanununa uygun ve bilinçli olarak bir şeyi yapmaktır; her zaman ve her yerde bu eylemle karşılaşırız. (Bolay 2007: 182-184; ayrıca bkz: Kolçak 2016: 7-8).

araştırmalar evrenin bilinmezliklerini bilinir kılmak, doğadaki olguları açıklamak, beşeri alanda sosyo-kültürel ve politik oluşumları, unsurları, etkileşimleri tanımlayıp açıklamak için yapılır. “Bilimsel bilginin diğer bilgi türlerine göre bir üstünlüğü olduğu tartışılıyorsa, bu büyük ölçüde bilimsel bilginin üretilme yönteminden kaynaklanmaktadır” (Tuna, 2017: 142). Batuhan’a göre (1994: 38), bilimsel bilginin en önemli özelliği, “bilim toplumu” dediğimiz bir yetkili uzmanlar öbeğinin belli bir iddiayı yeterince belgelenmiş sayıp kabul etmesidir. “Bilgi adayı” durumunda olan herhangi bir iddiayı önce şüphe ile karşılamak, yani kabul etmemeye çalışmak bilim adamlarının ana tavrıdır. Tuna’ya göre (2017: 142), bilimsel araştırma söz konusu olduğunda “yöntem” belirgin özellik olarak öne çıkar. Yöntem, gerçekliğin bilgisine ulaşmak için önceden belirlenmiş ve hatta bir ölçüde tanımlanmış olan bilgiye ulaşma yoludur ve bilimsel yöntemin bilimsel teoriyle çok yakın ilişkisi vardır. Bu bağlamda süreç olarak bilimi, eyleme ve düşünceye dayalı bir takım işlemlerin bir örgüsü olarak görebiliriz. Gözlem, deney, ölçme gibi olgu saptama amacı güden işlemler birinci grupta; tümevarım ve tümdengelim çıkarım, kavram ve varsayım (hipotez) kurma gibi işlemler de ikinci grupta yer alır (Şen, 2015: 10).

Tuna (2017: 142), araştırma tekniğini, araştırma süreci boyunca kullanılacak araçlar olarak tanımlar: “Yöntem ve teknik bir arada ele alındığında; yöntemin bilgiye ulaşmak için kullanılan yol, tekniğin ise bu yolu kat etmek için kullanılan araçlar olarak tanımlanır.” Tuna’ya göre, bilimsel araştırma sürecinde bir araştırma öncelikle bir teoriden hareketle oluşturulmalıdır. Teorik hareket noktası aynı zamanda araştırmanın problematiğini ortaya konulmasıdır. Problematik bir araştırmanın olmazsa olmazıdır. Problematik yoksa araştırma yoktur. Araştırma sürecinin ikinci aşaması ise, başlangıçtaki teoriden hareketle test edilebilir hipotezlerin kurulmasıdır. Bundan sonraki aşama, hipotezleri test etmek için oluşturulmuş olan, araştırmanın uygulanması ya da gerçekleştirilmesi aşamasıdır. Araştırma sonucunda hipotezler test edilir ve genellemelere gidilir. Genellemelerin sonucunda ise, başta hareket edilen teoriye yeniden ulaşılır. Araştırma sonucunda başta hareket edilen teori ya desteklenmiş ve daha da güçlenmiştir ya da zayıflatılarak giderek bu teorinin reddedilmesi yönünde bir mesafe kat edilmiştir (Tuna, 2017: 143-144).

Bilimsel araştırma ve yayının çıkış noktası araştırmacının doğal ve edimsel yeteneklerinin yarattığı bir varsayımdır. Bilimsel araştırmaya başlamadan önce, amaçlanan varsayım konusu ile ilgili bilim literatürünü ayrıntılı şekilde gözden geçirmek, varsayımın ve özgün düşüncenin, önceki bilimsel bilgi birikiminin içinde alabileceği yeri sorgulamak gerekir (Bkz: Özbay 2006: 21-24; TÜBA 2002: 16). Yöntemler ve bunun civarında dönen paradigmlar tek yanlı bir mantıkla işlememeli ve düşünülen varsayımın tersinin çıkabileceği ya da çürütülebileceği³ olasılığı da

³ Yazıcı, bilim etiğiyle ilgili sorunların çok önemli bir nedenini, “kendini çürütmek” yerine kanıtlamak telaşı olduğunu belirtir. Örneğin, özellikle ilaç çalışmalarında bunu gözleriz. İlaç çalışmalarının tümden gelme bilim yönteminin belki de en mükemmel örneği olduğunu yukarıda vurguladım. Ancak hekimler ve ilaç endüstrisi son yıllarda bu çok mükemmel “kendini çürütme” bilimsel aletini kendini kanıtlama aleti

göz önünde bulundurulurken düzenlenmelidir. Kısacası, kullanılan yöntem yansız ve başkalarının da yinelenebilir olmalıdır (TÜBA 2002: 18). Bilimsel yöntemin bundan sonrası ise doğrudan bir öz sınımadır. İşte ahlak ile bilimsel araştırmanın olmazsa olmaz beraberliğinin esas nedenini bu öz sınıma oluşturur. Öz sınıma ise genel ahlakın en değişmez yapı taşlarından biridir (Akt. Yazıcı 2011: 9). Yöntemler ve bilimsel bilgi paralel olarak ilerler ve biri diğerine katkıda bulunur. Bilim insanları okuduklarını gözden geçirirken, bilimsel kuşkuculuğu, eleştirel bakışı ve bu arada yeni kavramlara açık olma gibi tutumlarını, başka bir deyişle, bilimsel araştırma disipliniyi korumalıdır. Yöntemlerin yanlıya açık olması, aslında bilimde kuşkuculuğun önemini vurgulayan bir olgudur (TÜBA 2002: 16-18). Gerekli ve doğru oluşturulmuş bir hipotezi sınımayı amaçlayamayan bir bilimsel araştırma doğru yöntemler kullanılarak veri elde edilse ve doğru istatistik yöntemlerle veriler analiz edilse bile “etik değildir” (Özbay 2006: 21).

Bilimi diğer düşünme ve bilme biçimlerinden ayıran belirgin özelliği olgusalıdır. Olgularla ilişkili olmayan hiçbir tez veya görüş, varsayım ya da kuram bilimsel olma niteliğini kazanamaz. Olguların sınıma ile doğrulanmadığı hiçbir önerme kabul edilemez. Olgular kendi başına bir şey ifade etmez. Varsayım veya kuramın ışığında, bilimsel incelemede veri niteliğini kazanırlar (Şen, 2015: 11). Bilimsel araştırma yöntemleri ile etik arasındaki doğrudan bir ilişki vardır. Tarihsel dönemlerden günümüze kadar hem bilim paradigmaları ve araştırma yöntemleri ve buna bağlı olarak da yayın etiğine bakış açıları değişmiştir. Örneğin, Batı ülkelerinde 17. yüzyıla kadar aşırma etik dışı bir davranış olarak görülmemiştir. Matbaanın icadı, Rönesans ve reformlarla birlikte, okuyanlar çoğalmış, yazarlık kazanç sağlayan bir meslek haline almış, süreç içinde sanatkarın, bilim insanının ve yazarın emek ve düşüncesini aşırma toplumda mal çalmakla eşdeğer tutulmuştur. Aşırma batı ülkelerinde 19. yüzyılda adi suçlar kapsamına alınmıştır (Boydak 2011: 15-17).

Bilimsel araştırmaların sonucunun kullanılması açısından bilim ile etiğin pek bağdaşmadığı geçmişteki somut örneklerden hareketle ileri sürülebilir. Örneğin, II. Dünya Savaşında esirler üzerindeki hunhar tıp denemeleri, ABD'nin zenciler üzerinde yaptığı frengi tedavisiyle ilgili ilaç çalışmaları, fizik âlimlerinin ne amaçla kullanılacağını bile bile atom bombası yapımına katkıda bulunmaları örnek olarak gösterilir. Hâlbuki bilim yöntemine biraz daha yakından bakıldığında bilim ile etiğin birbirinin hemen vazgeçilemez parçaları olduğu açık olarak görülür (Yazıcı 2011: 4). Bu açıdan, insan haklarındaki gelişmelere bağlı olarak bilim etiği alanındaki duyarlılıkta da tarihsel süreç içinde önemli gelişmeler kaydedilmiştir.

Yüzyıllar boyunca din ve bilim arasındaki ilişki tartışma konusu olmuştur. Zaman içinde sekülerleşmeye ve bilimsel gelişmelere bağlı olarak her iki bilgi türü de kendi mecrasını oluşturmuştur. Bugün gelinen noktada bilimde inancın rolü olmadığıdır. İnanç ancak din, yani mistik ve metafizik konularda olur. Bilimde ise her zaman öğrenilen bilginin eleştiri süzgecinden geçirilmesi ve gerekirse inkar edilmesi vardır. İnkâr etmek için inkâr etmek değil, daha iyisini yapmak için inkâr

haline getirmiştir ve bundan da önemli etik sorunlar ortaya çıkmaktadır. (2011: 8)

etmek gerekir. Bu bakımdan bilimde ispat ve nesnellik, dinde ise ikna ve gönül önemlidir (Şen, 2015: 7).

Amerikan Ulusal Bilim Akademisi'ne göre, araştırmalar, günlük hayatta kullanılan dürüstlük, kurallarına uygunluk, tarafsızlık, açıklık, güvenilirlik ve başkalarına saygı gibi etik değerlere dayanır. “Bilimsel standart”, bu değerlerin araştırma çerçevesinde uygulanması demektir. Bunun örnekleri; araştırma materyallerini paylaşmadaki şeffaflık, destek tekliflerinin incelenmesindeki adalet, çalışma arkadaşları ve öğrencilere gösterilen saygı ve araştırma sonuçlarının raporlanmasındaki dürüstlüktür. Standartların en ciddi ihlali “bilimsel suiistimal” olarak bilinir. ABD hükümeti suiistimali, “teklif uygulama ve araştırmanın incelenmesinde veya araştırma sonuçlarının raporlanmasında yanlış bilgi verme, bilgilerle oynama veya akademik hırsızlık (fabrication, falsification or plagiarism-FFP) olarak tanımlanmaktadır (AUBA, 2011: 3).”

Yüzyıllar boyunca araştırmacılar, bilimsel gelişmeyi sağlayacak ve araştırmanın zorluklarını en aza indirecek veya bu durumdan kaçınmayı sağlayacak profesyonel standartlar geliştirmiştir. Yasalarda sıkça ifade edilen bu standartlar, araştırma yapmanın ve başkalarıyla etkileşimde bulunmanın yaygın olarak kabul görmüş yollarını oluşturur. Araştırmacılar, çalışma arkadaşlarının standartlara bağlı kalmalarını ve yaymalarını bekler. Standartları ihlal edenler, meslektaşlarının saygısını kaybeder ve hatta kariyerlerini mahvedebilirler (AUBA, 2011: 2). Bu sebeple, zaman içinde, araştırmacılar, araştırmanın saygınlığına sağlamak için tasarlanmış yöntem ve araçları geliştirmiş, bunları sürekli olarak iyileştirmişlerdir. Bu yöntem ve araçlardan bazıları önemli ve etkili istatistiksel testler, etkileşimsiz deney çiftleri ve anket sorularının uygun biçimde hazırlanması gibi spesifik araştırma alanlarında kullanılmaktadır. Diğerleri ise, araştırma verileri ve sonuçlarının doğranıp genişletilmesi için neler yapıldığını başkalarına anlatmak gibi, bütün araştırma alanlarında uygulanmaktadır (AUBA, 2011: 9).

Bilimsel düşünce, bilimin genel kurallarına uymanın yanı sıra problemlerin çözümüne yönelirken mutlak doğru sonucu elde etme ve uygulamaya koymada “etik” olmak zorundadır. Bu çerçevede, bilim alanında bilim etiği veya bilim ahlakı kuralları söz konusudur. Etik temellere dayanmayan bir bilimsel çalışma bilimin kurallarına tam olarak uysa bile elde edilen sonuç geçersiz olacaktır (Özbay 2006: 20). İnsan doğası gereği yanlışlar yapan bir varlıktır ve bilimsel araştırma sürecinde de hata yapabilir. Bu sebeple etik konularda duyarlı bir bilim insanı da hata yapabilir. Burada söz konusu olan farkında olmadan yapılan hata değil “bilinçli/farkında” olarak yapılan etik ihlaldir. Çünkü hatanın telafisi söz konusudur.

Bilimsel araştırmanın bütün aşamalarında etik davranış kendini gösterir. Araştırmanın sonuçlarının yayına dönüşmesi noktasında ise “yayın etiği” devreye girer. Bilimsel yayın bilimsel araştırma sürecinin net ve kullanılabilir sonucu olduğuna göre bilimsel araştırmadan soyutlanması pek doğru bir yaklaşım değildir ve etik kurallar söz konusu olduğunda bir bütün olarak ele alınması gerekir. Bilimsel araştırma sürecinde etik ihlaller yapılmışsa yayın sürecinde etik ihlal olmaması

sonucu geçerli kılamayacağı gibi, düzgün işleyen bir araştırma sürecinin etik ihlaller olan bir yayın süreci ile noktalanması da aynı kapıya çıkar (Özbay 2006: 20).

Bazı bilim insanlarının üzerlerinde hissettikleri baskılar kendilerini bilimsel araştırmada aceleci olmaya zorlayabilir; çok sayıda yayın yapma güdüsü çalışma niteliğini standardın altına düşürebilir ve bilimsel başarıyı azaltabilir. Bu tür baskılar ve güdülerle bilimde niteliğin feda edilmesi, sonuçta, yazarın kendisine zarar veren bir olaya dönüşür. Yayın listesinin çok uzaması bir bilim insanının bilimsel saygınlığını her zaman artırmaz (TÜBA 2002: 35-36). Bunun yanında bir noktaya dikkat çekmek gerekir. Dürüstçe çalışırken yapılabilen yanlışlar ile disiplinsiz çalışma sonucu ortaya çıkan yanlışlardan başka üçüncü bir kategori daha vardır. Bu da doğrudan ve istemli olarak yalan söyleme ve aldatma, hatta kasıtlı yanıltma eylemidir. Bunlara topluca bilimde etik dışı ya da *kusurlu davranış (scientific misconduct)* adı verilir. Bilimde etik dışı davranış için *aldatmaca ya da dolandırıcılık (scientific deception veya fraud)* terimleri de kullanılır (TÜBA 2002: 36-37).

Amerikan Ulusal Akademisine göre (AUBA, 2011: 2-3); Araştırmacıların, profesyonel standartlara bağlılığı motive edecek 3 dizi yükümlülüğü vardır. Birincisi; araştırmacıların, çalışma arkadaşlarının duyduğu güvene layık olma zorunluluğudur. Bilim, yeni araştırmaların önceki sonuçlar üzerine biriktirdiği kümülatif bir girişimdir. Araştırmacıların, var olan araştırma bulguları üzerine yeni çalışmalar inşa edecek bir sonraki nesle rehberlik etme sorumluluğu, bu güvenin ayrılmaz bir parçasıdır. İkincisi; araştırmacıların kendilerine karşı yükümlülükleridir. Araştırmanın sorumsuzca yürütülmesi, derece almak, destek yenilemek, kullanım hakkı kazanmak veya üretken ve dürüst bir araştırmacı olarak ürününü korumak gibi hedeflere ulaşılmasını imkansız hale getirebilir. Profesyonel standartlara bağlı kalmak, araştırma kariyerinde kişisel dürüstlüğün inşa edilmesini sağlar. Üçüncü olarak, bilimsel sonuçlar toplumu büyük ölçüde etkilediği için, araştırmacıların kamuya hizmet edecek şekilde davranma yükümlülükleri vardır. Bazı bilimsel sonuçlar, tıpkı toksikolojik çalışmalar ya da klinik deneylerde olduğu gibi, bireylerin sağlığını ve refahını doğrudan etkiler. Araştırmacı, bütün bu yükümlülükleri göz önüne tuttuğunda, dürüst seçimler yapma zorunluluğu hisseder. Araştırmaya yeni başlayanlar için, bu yükümlülükleri ve bilimin standartlarını öğrenirken, daha tecrübeli bilim insanlarının danışmanlığı ve rehberliği vazgeçilmezdir.

Ülkelerin sosyal ve ekonomik yönden gelişmelerinde bilime bakış açılarının, bilime yönelik devlet politikalarının ve çeşitli sorunları çözmede bilimsel verileri kullanma ve analitik düşünceye sahip olmalarının katkısı yadsınamaz. Günümüz koşullarında, ülkelerin bilimsel yöntemleri ve bilimsel verilere dayalı yaklaşımları günlük yaşamlarında kullanma veya tercih etme yetenekleri diğer ülkeler içindeki yerlerini ve saygınlıklarını doğrudan etkilemektedir (Özbay 2006: 19). Bilimsel araştırma sonucunda bilimsel bilgi elde edilir. Bilimsel araştırma yapan ülke ile yapmayan ülke arasındaki ayırt edici fark gelişmişlik düzeyidir. Bilimsel araştırmaya önem veren ve büyük bütçe ayırarak bilimsel bilgiye yatırım yapan ülkeler gelişmiş ülkelerdir. Bu ülkelerin bu alanda yatırım da kayda değer miktardadır.

Araştırma etiği yalnızca bilimle sınırlı soyut bir kavram olmaktan çok genel ahlak ilkelerinin özel bir alandaki yansımaları oluşturur. Ayrıca bilim etiği konusunda benimsenen düzenlemelerin genel ve değişmez geçerliliğinin olması da beklenemez. Bu düzenlemelerin gelişmelere bağlı olarak zaman içinde yeniden ele alınması gerekebilir (TÜBA 2002: 43).

Etik dışı bir davranışın, öncelikle hiyerarşik bir şekilde bilim insanından başlayarak bu kişinin mensup olduğu kurumdan, bilim topluluğuna ve ülkesine kadar çok geniş bir çerçevede olumsuz etkisi görülür. Yani etik dışı davranış bireysel bir eylem olmakla birlikte sonuçları itibarıyla hem bireysel hem de toplumsal bir davranış biçimidir. Bu sonuç genellikle bilim insanına, bilim dünyasına ve ülkesine olan saygınlığın ve güvenin yitirilmesi olarak tezahür eder. Bu sonuçların ağırlığı ölçüsünde bilimsel etiğe aykırı davranışları tespit edilen kişileri ve buna göz yuman kişi ve kurumları bilim topluluğuna, akademiye ve ülkeye olan itibar suikastından dolayı caydırıcılığı güçlü yaptırımlara başvurulmalıdır.

Konunun bireyselliğine ve ahlaki yapısına bağlı olarak bilimin sadece bir akademik alanda ve toplumsal alanda statüsünün yükseltilmesi meselesi değil bundan daha fazla olarak bir yaşam biçimini olduğu “ahlak” kavramının felsefi içeriğinden mülhem olarak vurgulayabiliriz.

1.5. Etik İhlallerin Sebepleri

Etik ihlallerin sebeplerini daha iyi anlayabilmek için Bolay'ın “Bencillik” kategorileştirmesine başvurabiliriz. Bolay'a göre bencillik, psikolojik ve ahlaki bencillik olarak ikiye ayrılır. Psikolojik bencillik, “Herkes daima kendi yararına olan şeyi başkalarının zararına da olsa tercih etmeli ve yapmalıdır.” fikrini savunur. Ahlakî bencillik ise, “kişi kendi yararına olanı seçmelidir” görüşünü benimser (2007: 191-192). Bilimsel araştırma sürecinde de etik ihlallerin kaynakları da en temelde bu argümanlar geçerlidir. Özbay'ın (2006: 25) da vurguladığı gibi, araştırma etiğine uymama veya araştırma etiğini önemsememe ülkemiz insanlarının genel anlamda yasa ve kuralları algılama ve onlara uyma biçimi ile doğrudan ilişkilidir. Trafik kurallarına uyma biçimimiz, fay hattı üzerine bina inşa etme mantığımız ile bilimsel araştırma etiğine uyma biçimimiz arasında temelde bir fark yoktur.

TÜBA bilimde etik dışı davranışın başlıca nedenlerini şöyle açıklanmaktadır (2002: 40-41):

1. Nedenlerin başında bireylere akademik aşamaların başlangıcında bilimsel araştırma eğitiminin ve disiplininin verilmemesi, bilimsel araştırma etiğinin öğretilmemesi yer alır.

2. Yükselme ve eşitleri arasında kabul görme gibi insan doğasının parçası olan ve insanlığın yaptığı atılımlarda da belirleyici bir rol oynayan duygular aşırı hırs derecesine vardığında, bilimsel etiğin çiğnenmesi olasılığı artabilir.

3. Üçüncü neden, fazla sayıda yayın yapılması ile bilimde saygınlığın her zaman artacağı yanılgısıdır ve aynı çalışmanın ufak değişikliklerle yinelenerek farklı dergilerde yayımlanmasına (yinelenen yayına) neden olabilir.

4. Parasal destek alan kurumlar ve burada çalışan bilim insanlarının aldıkları maddi destekler ile hızla yayın yapmağa zorlanmaları bir diğer nedendir. Elde edilen burs, proje veya sanayi desteğini yitirmemek için de bilimde etik dışı kusurlu bir davranışa sığınabilir.

Özbay'a göre ise etik kusurlara neden olan davranış kalıbının temelinde şu yaklaşımlar yatmaktadır (2006: 25):

a) **Bir Şey Olmaz Abi Mantığı:** Bunun nedeni analitik düşünmememizdir. Basitçe yurdumuz bilimcisi yakalanmadığı sürece bir şey olmaz mantığına doğuştan sahiptir ve bir şey olma olasılığı kendince düşük olan bir durumda hele etik gibi felsefi bir konu için kendini fazla yıpratmaz.

b) **İdare Et Abi Mantığı:** Kurallara uymama sonucunda yakalanma söz konusu olursa bu mantık devreye girer. Ülkemiz bilimcisi yakalansa bile bir yolunu bulup idare ettirmeyi mutlaka dener. Büyük bir olasılıkla da idare edileceğini bilir.

c) **Bak Bu Seferlik İdare Ediyorum Bir Daha Olmasın Mantığı (Bir Defadan Bir Şey Olmaz Mantığı):** Eğer etik ihlali olan kişi nüfuzlu ve önemli biri ise veya etik ihlali olan kişi için araya nüfuzlu ve önemli birileri girmişse bir sefer durumu görmezlikten gelmenin bir sakıncası yoktur. Yasa, yönetmelik, yönerge ve kural vb. nesnelere bir kere delinmesinden bir şey olmaz.

Sadece akademik/egitim alanında değil günlük yaşamda da etik ve etik dışı davranışın öğrenilen bir unsur olması nedeniyle erken yaşta verilen eğitim önem taşımaktadır. Etik dışı davranışların alışkanlık haline gelmesinde öğrenim hayatında edinilen bazı davranışların etkisine dikkat çeken araştırmalar vardır. Bu araştırmalara göre intihalin başlangıcının kopya çekme alışkanlığı olduğu söylenebilir. Kopya çekme alışkanlığının bugünün sorunu olmadığı, geçmişte de yaygın olarak görüldüğü bilinmektedir (Uçak-Birinci, 2008: 193). Kopya çekme alışkanlığı üzerine bilimsel çalışmalar yapmış olan Saunder, öğrencinin öğrencilik hayatı boyunca kopya çekme davranışını sürdürdüğü takdirde öğrencilik hayatı sonrasında da bu alışkanlığını sürdürmesinin beklenebileceğini savunmaktadır. Öğrencilikte kopya çekmenin nedenlerini derslerin zorluğu, notların en önemli şey olması, ödevlerin anlamsız veya zaman israfı olarak görülmesi, kopyanın, sistemin bir parçası olarak düşünülmesi, arkadaşlara kopya yoluyla yardımın bir fazilet olarak görülmesi, çalışmaya vakit bulunamaması şeklinde açıklanmaktadır. Başka bir çalışmada da öğrencilerin akademik sahtekarlığa başvurma nedenlerini bireysel faktörler (zamanlılık, not kaygısı, sosyal yaşamın yoğunluğu), kurum politikaları (yetersiz cezalar, görmezden gelme), akran baskısı (arkadaşları etkilemeye çalışmak, karşı cinse gösteriş yapmak) olarak üç grup altında toplamaktadır (Akt. Uçak-Birinci, 2008: 193-194).

Etik dışı davranışın bir başka kaynağı da internet üzerinden erişilebilir bilginin artması görülmektedir. İnternet aracılığıyla özellikle intihal farklı bir boyuta taşınmıştır. İnternette yer alan bilginin "kamu malı" olduğu yargısı intihali artıran bir diğer önemli unsurdur ((Uçak-Birinci, 2008: 194)). Yapılan araştırmalar

internet üzerinden erişilen bilginin artmasıyla intihalin artması arasında doğru bir orantı olduğunu göstermektedir. İntihalin yapılması internetle birlikte kolaylaşmış olduğu kabul edilse de unutulmaması gereken intihalin fark edilmesinin de yine internet sayesinde kolaylaşmış olmasıdır (Uçak-Birinci, 2008: 195). Başka bir deyişle internet intihali kolaylaştıran bir zemin hazırlarken aynı zamanda bu etik dışı davranışın tespit edilmesinde de işlevsel bir rol oynamaktadır.

Araştırmacılar insandır. Sınırsız çalışma saatlerine ya da sınırsız kaynak erişimine sahip değildirler. En sorumlu araştırmacı bile, bir deneyin tasarlanmasında, aletlerin kalibrasyonunda, verilerin kaydedilmesinde, sonuçların yorumlanmasında veya araştırmacının başka yönlerinde affedilebilir hatalar yapabilir. Bu zorluklara rağmen, araştırmacıların kamuya, mesleklerine ve kendilerine karşı, mümkün olduğu ölçüde hatasız ve dikkatli olmak gibi bir yükümlülüğü vardır. Bilimsel disiplinler, hata olasılığını azaltmak için tasarlanmış yöntem ve uygulamalar geliştirmiştir ve bu yöntemleri gerçekleştirmede başarısız olmak, bilimin standartlarını ihlal etmek demektir. Her bilimsel sonuç dikkatle hazırlanmalı, meslektaşların inceleme sürecine sunulmalı ve yayımdan sonra bile dikkatle gözden geçirilmelidir (AUBA, 2011: 12).

2. Bilimsel Yayınlarda Etik Dışı Davranışlar

Bilimsel girişimler güven temeli üzerine kuruludur. Toplum, bilimsel araştırma sonuçlarının, araştırmacının çalışmasının dürüst ve doğru bir yansıması olduğuna güvenir. Araştırmacılar da aynı şekilde, çalışma arkadaşlarının verileri doğru topladığına, uygun analitik ve istatistiksel teknikleri kullandığına, sonuçlarını doğru şekilde rapor ettiğine ve diğer araştırmacıların çalışmalarına saygı ile yaklaştığına güvenir. Bu güven sarsıldığında ve bilimin profesyonel standartları ihlal edildiğinde, araştırmacılar sadece kişisel olarak aşağılanmış olmazlar, aynı zamanda mesleklerinin temelini de sarsıldığını hissederler. Bu da bilim ve toplum arasındaki ilişkiyi etkiler (AUBA, 2011: IX). Bu sebeple bilimsel araştırma sürecinde etik ilkelere uyulmasında gerekli hassasiyet gösterilmelidir; aksi bir davranış durumunda ağır yaptırımlara maruz bırakılmalıdır. Bilimsel araştırmalardaki etik dışı davranışın etkileri sadece bireysel düzeyde değil toplumsal alanda da yansımalarını gösterir ve toplumun bilime olan güvenini sarsar. Ayrıca, bilimsel bilginin güvenilirliğini ve diğer bilgi türleri karşısındaki itibarını da zayıflatır.

ABD Bilim Ve Teknoloji Politika Ofisi tarafından geliştirilen ve birçok araştırma fonu ajansı tarafından benimsenen bir beyan, bilimsel suçları “teklif, uygulama ve araştırmacının incelenmesinde veya araştırma sonuçlarını raporlanmasında yanlış bilgi verme, bilgilerle oynama veya akademik hırsızlık” olarak tanımlamaktadır. Bu beyana göre, bu türden suçların üç ögesi aşağıdaki gibidir (AUBA, 2011:15):

Yanlış bilgi vermek, “verilerin ya da sonuçların uydurulmasıdır.”

Bilgilerle oynamak, “araştırma materyallerinin, ekipmanlarının veya süreçlerinin değiştirilmesi; veriler, sonuçlar veya araştırmacının, araştırma kaydında doğru temsil edilemeyecek şekilde değiştirilmesi veya çıkarılması”.

Akademik hırsızlık, “başka bir insana fikirlerinin, ifadelerini, gerçekleştirdiği süreçlerin ya da bunların sonuçlarının, uygun şekilde kaynak belirtilmeden kendine mal edilmesidir.”

Federal beyannameye göre, davranışların bilim suçu olarak kabul edilmesi için, bunların “kabul edilen uygulamalardan belirgin şekilde ayrılma”yı yansıtmaması; “kasti olarak, bilerek veya ihmalkarlık sonucu yapılmış” olması gerekir ve “daha üstün bir delille kanıtlanması” gerekir. Beyannameye göre, “araştırma suçu fikir ayrılığını kapsamaz”.

Bilgilerle oynamak, yanlış bilgi vermek ve akademik hırsızlık ile hata veya ihmal arasındaki en önemli fark, kandırma niyetidir. Araştırmacılar, bilgilerle oynayarak, yanlış araştırma sonuçları vererek veya başkalarının söz ve düşüncelerini kaynak göstermeden kullanarak bilinçli olarak kendi meslektaşlarını kandırmaya çalıştıklarında, temel araştırma standartlarını ve toplumsal değerleri çiğnerler. Bu eylemler, bilimsel standartların en ağır ihlali olarak görülür. Çünkü bilimin üzerine kurulu olduğu güveni sarsar (AUBA, 2011:,17).

Dünyada olduğu kadar Türkiye’de de yayın ve araştırma etiğine aykırı davranışlar önemli bir sorun oluşturuyor. Etik ihlallerinin önüne geçmek amacıyla TÜ-BİTAK bünyesinde oluşturulan “Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu”na göre özellikle dikkat edilen etik ihlalleri şunlar:

Uydurma (Fabrication): Araştırmada bulunmayan verileri üretmek, bunları rapor etmek veya yayımlamak.

Çarpıtma (Falsification): Değişik sonuç verebilecek şekilde araştırma materyalleri, cihazlar, işlemler ve araştırma kayıtlarında değişiklik yapmak veya sonuçları değiştirmek.

Aşırma (Plagiarism): Başkalarının fikirlerini, metodlarını, verilerini, yazılarını ve şekillerini sahiplerine atıf yapmadan kullanmak.

Duplikasyon (Duplication): Aynı araştırma sonuçlarını birden fazla dergiye yayım için göndermek veya yayımlamak.

Dilimleme (Least Publishable Units): Bir araştırmanın sonuçlarını, araştırmanın bütünlüğünü bozacak şekilde ve uygun olmayan biçimde parçalara ayırarak çok sayıda yayın yapmak.

Desteklenerek yürütülen araştırmaların sonuçlarını içeren sunum ve yayınlarda destek veren kurum veya kuruluş desteğini belirtmemek.

Araştırma ve makalede ortak araştırmacı ve yazarların yazılı görüş birliği olmadan, araştırmada ve makalede aktif katkısı bulunanların isimlerini çıkartmak veya yazarlıkla bağdaşamayacak katkı nedeniyle yeni yazar(lar) eklemek veya yazar sıralamasını değiştirmek.

Araştırma ve yayın etiği ilkeleriyle bağdaşmayan diğer davranışlarda bulunmak.⁴

2.1. Uydurmacılık (Fabrication)

“Uydurmacılık”; kişi veya kişilerin araştırma yapmadan, masada veya bilgisayarda hayali veriler üretmekle makale hazırlamaları ve bunu yapılmış bir araştırma gibi yayımlamaya çalışmaları veya yayımlamalarıdır. Kuru laboratuvarcılık (dry labbing), masa başı araştırma (desk research) gibi terimlerde kullanılmaktadır. Burada kişi, hiç araştırma yapmadığı halde veya yarım-yamalak verileri alarak çok uygun yöntemler kullanmış ve çok uyumlu veriler elde etmiş gibi sözde bir bilimsel makale yazar. Bu tür uydurma yayınlar çok önemli araştırma merkezlerinden de çıkabilmektedir. Daha da kötüsü, bu hayal gücüne sahip, çalışmadan sonuçlar uyduran kişilerin bazı araştırmalarının bilimsel ve ekonomik destek aldığı bile görülmüştür. Makaledeki veriler uygun örnekleme, deney ve istatistiki analizler sonucu elde edilmiş gibi gösterilir. Uydurmacılığın bir diğer şekli, güvenilir bulgular elde edilemeyecek, yetersiz örnek ve/veya güvensiz deney sonuçlarına dayalı eksik bilgilerin masa başında tamamlanarak, hayali istatistiki analizlerle bulgular üretilmesi ve makale yazılmasıdır (TÜBA 2002: 38-39; Boydak 2011: 32).

2.2. Sahtecilik, Saptırma veya Aldatmaca (Falsification)

Sahtecilik bilimsel verileri istemli olarak değiştirme olgusudur. Burada ya doğrudan doğruya deney verileri üzerine bazı istatistik manipülasyonlar yapılmıştır, ya da ortaya çıkan verilerin en uygun olanları alınıp uygun olmayanları atılmış, böylece ahlak dışı bir yoldan bilimsel varsayımlar güçlendirilmeye çalışılmıştır. Başka bir ifade ile arzu edilen yönde bulgulara ulaşmak için, araştırma sürecinin herhangi bir aşamasında, bilimsel verilerin bilinçli olarak değiştirilmesi, şeklinde tanımlanmaktadır (TÜBA 2002: 38; Boydak 2011: 32-33).

2.3. İntihal/Aşırmacılık (Plagiarism)

Temelde aşırmacılık başkalarına ait olan araştırma verilerinin, olduğu gibi, kaynak bildirilmeden ve kendi araştırma verileri imiş gibi yayımlanmasıdır. Aşırmaya için TÜBA'nın (2002: 39) tanımı şöyledir: “Bir başkasına ait olan bir fikrin, buluşun, araştırma sonuçlarının veya araştırma ürünlerinin bir bölümünün ya da tümünün, hatta kitapların tümünün ya da bir bölümünün kaynak gösterilmesizin istemli olarak kopya ya da tercüme edilip yazarın kendi üretimi imiş gibi gösterilmesine aşırma” denir. Karşılaşılan etik sorunlar içinde intihal en fazla tartışılan kategoridir. Başka bir tanımda ise aşırma “başka birisine ait olan fikir, bulgu ve yapıtlar (yazılı, basılı, elektronik ortamdaki) ile teknik ve sanatsal ürünlerin tamamını veya bir bölümünü, kaynak göstermeden veya kısmen değiştirip farklı kelime ve tümcelerle açıklayarak kendi fikir, yapıt veya ürünü gibi gösterme” olarak tanımlanmaktadır (Boydak, 2011: 17). Aynen hırsızlık gibi bilimsel aşırmanın da hafifi, ağırı vardır ve her suç gibi aşırma da nicelik ve niteliğine uyan yaptırım

⁴ TÜBİTAK, “Bilimsel Dergilere Gönderilen Makalelerde Dikkat Edilmesi Gereken Noktalar”, <http://journals.tubitak.gov.tr/genel/brosur.pdf> (Erişim Tarihi: 2.4.2018)

gerektirir (Yazıcı, 2011: 11). Bu bakımdan şimdilik bilim etiğine ilişkin pozitif hukuk metinlerinin merkezinde yalnızca “intihal” eyleminin yer aldığı, buna karşılık bilim etiği ihlali teşkil eden diğer eylemlerin ancak konuya ilişkin düzenlemelerin geniş yorumlanması veya torba hükümlerin varlığı sayesinde hukukun alanına dâhil edilebildiği ifade edilmelidir (Kendigelen-Çonkar, 2011: 43-44).

İntihal sadece kaynak göstermeden yapılan bir etik dışı davranış değildir. Aksine kaynak gösterilerek de intihal yapılabilir. Kaynak göstererek yapılan intihaller ise şunlardır (Uçak-Birinci, 2008: 192):

Unutulan Dipnot (The forgotten footnote): Yazar adını vererek fakat tam künyeyi vermeyerek kaynağın orijinaline ulaşılma ihtimalini ortadan kaldırmak.

Yanlış Bilgilendirme (The misinformer): Yanlış künye vererek kaynağın orijinaline ulaşılma ihtimalini ortadan kaldırmak.

Fazla Mükemmel Alıntı (The Too-Perfect Paraphrase): Yazarın bire bir alıntı yaptığı kaynağa atıf yapması fakat tırnak işareti koymayı önemsememesi.

Becerikli Atıf Yapma (The Resourceful Citer): Yazarın tüm kaynaklara atıf yapması, tırnak işareti kullanması fakat araştırmanın hiçbir orijinal fikir içermemesi.

Mükemmel Suc (The Perfect Crime): Yazarın bazı yerlerde kaynaklara atıf yapması fakat yazının kalan kısımlarındaki analizlerin kendine ait olduğu fikrini yaratma düşüncesiyle bazı kaynaklara atıf vermemesi.

2.4. Yinelenen Yayın (Duplication)

Yinelenen yayın, aynı bilimsel araştırmanın birden çok dergiye yollanarak yayımlanması olayıdır. Yayın yinelenmesi, aynı yayını hiç değiştirilmeden, başka bir yayın organında yayımlanarak yapılabildiği gibi, bazen ilk yayındaki aynı veri ve sonuçlar kullanılmakta, ancak makale şekli açısından biraz değiştirilerek de yapılabilmektedir. Genelde bir araştırmanın tek yayın organında yayımlanması uygundur. Yayın yinelenmesi yapmış araştırmacıların, akademik yükseltme gibi, yayın nitelik ve niceliğinin ölçüt alındığı durumlarda, yinelenmesi yapılmış olan yayınlarını, açık ve net olarak belirtmemeleri etik dışı bir davranıştır (Boydak, 2011: 34).

2.5. Dilimleme

Dilimleme (salami slicing), araştırmacı bilimsel araştırmasının geniş kapsamlı ve özgün sonuçlarını tek bir makale yazarak bilim dünyasına sunmak ve katkı yapmak yerine, dar kapsamlı çok sayıda makale yazmayı tercih edebilir. Böylece kendi yayımlarını kabarık göstermek isteyebilir. İşte, bir araştırmayı tek bir makale halinde yayımlamak olanaklı olduğu halde, daha fazla yayın yapmak amacı ile araştırmanın bütünlüğünü ve niteliğini bozacak şekilde, gereksiz yere parçalara ayırıp, iki veya daha fazla yayın yapılması “dilimleme” olarak tanımlanmaktadır (AUBA, 2011: 43; TÜBA, 2002: 38; Boydak, 2011: 36). Yapılan bir araştırmanın tek bir makale olabileceken birçok yayını çıkarmak demek olan dilimleme, bir konuda devam eden araştırmalar nedeniyle ard arda yapılan yayınlar demek değildir.

Aynı başlık altında I, II, III.... diye farklı alt başlıklarla verilen seri makalelere (series titles) dilimlemeye girmez (Töreci, 2010: 7). Dilimleme yöntemini editör veya bilimsel hakemlerin her zaman farketmesi mümkün olmamaktadır. Bu nedenle hemen bütün dergiler makalenin daha önce yayınlanmadığını, bir başka dergiye de sunulmadığını, kabul edilirse ileride bir başka dergiye de gönderilmeyeceğini, makaleyi bütün yazarların onayladığını bildiren, bütün yazarlarca imzalanmış bir belge ve birçok önde gelen dergi yazarların sundukları makale ile ilgili önceki yayınlarını istemektedir (Töreci, 2010: 6).

2.6. Mali Desteğe İlişkin Etik Sorunlar

Etik açıdan mali destekle ilgili olarak en önemli konu, projeyi destekleyen kişi kurum ve kuruluşlarla, araştırmacılar arasında bir çıkar ilişkisinin bulunmaması; projeyi destekleyen birimin, kendi amaçlarına dönük bir beklenti içinde olmamasıdır. Araştırma projeleri için parasal destek alan araştırmacılar, projelerin hazırlanmasından yayın aşamasına kadar, her evrede sorumluluk duygusu içinde ve dürüst olmalıdır. Parasal destek veren kurum ve kuruluşlar ise, araştırmacıların yetkinliği hakkında bilgi edinmelidirler (Boydak 2011: 38). Bunun dışında bireysel ilişkiler de çıkar çatışması yaratabilir. Bazı destek kurumları, araştırmacılarından, araştırma boyunca yönetici, üniversite mezunu ya da doktora sonrası çalışan kişiler ve aralarındaki ilişkiler hakkında bilgi isteyebilir çünkü bu ilişkiler, fon vermeye ya da yayımlamaya değer görülen araştırmanın sonuçlarını etkilemiş olabilir (AUBA, 2011: 44-45).

AUBA'ya (2011: 44) göre, tüzükler ve mesleki ahlak kuralları, bu çatışmaların nasıl tespit edileceği ve çözüleceğini belirtmiştir. Destek kurumları, araştırma kuruluşları ve çoğu dergi, araştırmacılarından maddi çıkarlarını ve bireysel ilişkilerini tanımlamalarını ister. Araştırmacılar, bu politikaların bilime ve onların mesleki itibarına nasıl katkı sağladığının farkında olmalıdır. Bazı durumlarda çatışmaları izin verilmez ve araştırmanın devamı için çözüm yolları aranır. Diğer maddi çıkar çatışmaları ise, muhtemel çatışmaların tanımlandığı, açıklandığı ve tartışıldığı resmi bir incelemeden geçer. İncelemede, ilgili "tüm" bilgilerin açıklanması çok önemlidir, çünkü bir ekibe ya da projeye katılan araştırmacı böyle bir sorundan haberdar olmayabilir.

2.7. Yazarların Sıralanması

Yayınlanmış bir makalenin yazar listesi, çalışmaya kimlerin katkı sağladığını gösterir. Ekip olarak yapılan iş için itibarın dağıtılması zor olabilir, fakat yazarlık yoluyla meslektaş tanıma, bilimsel kariyer için önemlidir ve itibar uygun bir şekilde paylaştırılmalıdır (AUBA, 2011: 35). Etik sorunların karşılaşıldığı bilimsel bilginin elde edildiği süreçler içerisinde bir makaledeki yazarların sıralanması önemli bir yer tutar. Bu sebeple bir makalede yazarlar listesinin oluşturulması esnasında yazarların sıralaması da önemlidir. Yazar sıralaması, bilimde saygınlık kazanma çerçevesinde önemlidir. Etik sorunun baş gösterdiği noktada bu saygınlık statüsünün elde edilmesi kaynaklıdır.

Çok yazarlı bir yayında yazarlık kuralları, disiplinler ve araştırma grupları içinde büyük farklılıklar gösterebilir. Çok yazarlığın sebepleri farklı, bazen laboratuvarlar arası işbirliği bazen de farklı disiplinlerle bilimsel bir çalışma yürütmek çok yazarlığı zorunlu kılabilmektedir. Bazı bilim dallarında, grup liderinin ismi her zaman en sonundadır, bazılarında ise her zaman en baştadır. Bazı bilimsel alanlarda, araştırma denetçilerinin ismi makaleler üzerinde çok nadir görülür, bazılarında ise araştırma grubunun lideri, grupla ilgili hemen hemen her makalenin yazarıdır. (AUBA, 2011: 35). Çok yazarlı yayınlarda yazarların sıralamasında temel esas, projenin başlangıcından yayına sunum aşamasına kadar geçen süreçte, yazarların katkı düzeylerinin esas alınmasıdır. İlk yazar projeyi öneren, mali destek yapan kurum ve kuruluşlara başvurarak sorumluluğu üstlenen, projenin oluşturulmasından yayına sunum aşamasına kadar geçen süreçte ana sorumluluğu taşıyan, düşünceleriyle katkı yapan ve çalışmalarını yönlendiren, genelde projenin ilk yazımını da yapan birikimli bir araştırmacıdır. Bazı alanlarda kıdemli araştırmacı listede ilk isimdir, bir başka alanda ise, kıdemli araştırmacının adı daima sonda yer alır. Bazı araştırma grupları ise yazar sıralamasını alfabetik olarak yaparlar. Yazarlık sıralamasının, öngörülebilecek katkılara göre projenin başlangıcında yapılması, proje süresince katkılarda bir değişiklik olması halinde, sıralamada, proje lideri ve araştırmacıların anlayış birlikteliği içinde, gerekli değişikliklerin yapılması esas olmalıdır. Kıdemli araştırmacı ile genç araştırmacının listedeki yeri konusunda da tartışmalar vardır. Kısacası, yazar sıralamasında araştırmacının özelliğine ve o araştırma alanındaki geleneklere ve grup içi ilkesel kararlara bağlı olarak değerlendirme yapılır (TÜBA 2002: 17, 25-26; Boydak 2011: 29).⁵

Bazen, bir kişinin makaleye herhangi bir katkısı olmasa bile isminin yazarlar listesinde yer aldığı görülür. Gerçek yazarların itibarından ve hakkından gasp etmek demek olan bu durum “Onursal”, “misafir” veya “armağan” yazar gibi kelimelerle ifade edilir:

2.7.1. Hayalı (Sanal veya Gölge) Yazarlık (Ghost Authorship) veya Onursal Yazarlık (Honorary Authorship)

Bilimsel dergilerde herhangi bir makalenin yayınlanabilmesi uzun ve zor bir süreçtir. Bu sebeple bir makalenin bilimsel dergide daha kolaylıkla kabul edilmesinin sağlanabileceği inancıyla tanınmış bir bilim insanının adı, çalışmaya hiç katkısı olmadığı halde, yazılabilir. Bu etik dışı davranışa, bir makalenin değerli bir dergide kolay yayımlanabilmesi amacıyla, daha çok genç araştırmacıların eğilim gösterdikleri belirtilmektedir. Katkısı olmayan bir bilim insanının isminin yazılması eyleminde “gölge yazarlık” olarak ifade edilen terim de genellikle ilaç firmalarının bilimsel araştırmalarından kaynaklanmaktadır. Çünkü, ciddi bilimsel dergiler, ilaç firmalarından doğrudan yayın kabul etmemektedir. Bu sebeple firmalar, araş-

⁵ Yazar listesi onurla beraber sorumluluk da getirir. Bir makalenin kusurlar içerdiği fark edildiğinde, -sebebi hata ya da kandırma olsun da- yazarlar, makalenin kusur içeren kısmında yer almadıklarını veya makaleye genel olarak çok fazla katkı yapmadıklarını belirterek sorumlulukların reddetmek isteyebilirler. Ne var ki, makale için itibar edinmeyi isteyen yazar, o makalenin kusurları için de sorumluluk almalı veya söz konusu materyal için neden profesyonel anlamda sorumluluk almadığını açıklamalıdır (AUBA, 2011: 37).

tırmanın yayına kabul edilmesini kolaylaştıran tanınmış bir araştırmacının adını yazarlar listesine koyabilmektedir. Elbette bu uygulama para karşılığında yapılmaktadır. (TÜBA 2002: 27; Boydak 2011: 25-26).

2.7.2. Armağan Yazarlık (Gift Authorship)

Burada sorun çalışmayı asıl yürüten kıdemli araştırmacı, bu çalışma ile hiç ilgisi olmayan veya pek az ilgisi olan kişileri, yani çalışmaya yazar olabilecek düzeyde katkı yapmamış kişi veya kişilerin yazarlar yazar listesine ekler. Burada arkadaşlık, yakınlık ilişkileri başlıca nedenler arasındadır. Bu zorla olabilir; örneğin, genç bir araştırmacının bazı hocalarını yayın listesine koymaya zorlanması gibi. Bir başka örnek, yayın sayılarını artırmak için bazı anlaşmalı grupların oluşturulmasında görülür. Örneğin, tıpta birbirine yakın A,B ve C bilim dallarında, her grup yaptığı çalışmaya diğer çalışma gruplarının adını ekler. Böylece araştırmacıların yayın listeleri kabartılır. Bu dergilerin editörleri, yazarlar listesindeki her yazarın çalışmaya olan katkısının açık bir şekilde belirtilmesini istemektedir (TÜBA 2002: 27; Boydak 2011: 25-26).

2.8. Kaynak Gösterme (Atıflar, Göndermeler)

Bir makalenin yeniliğini ve önemini değerlendirmek için yapılan alıntılar önemlidir ve bunlar dikkatli hazırlanmalıdır. Araştırmacıların, literatürü derinlemesine gözden geçirmek ve önceki çalışmanın alıntının doğru bir şekilde yapmak sorumluluğu vardır (AUB 2011: 30). Yapılan atıflar ile bilimsel makalede, aynı konuda çalışmış olan önceki araştırmacıların çalışmalarının kabul görmüş veya tartışmalı, basılmış bilgilerle yayımlanmakta olan makale arasındaki ilişki sağlanmış olur. Yazar grubunun kendilerinden önce yapılmış olan benzer bir çalışmayı görmezden gelmeleri bir etik sorundur. Yeni bilimsel bilginin yansımaları, değerini ve kalıcılığını ölçebilecek en önemli yöntem yayımlanan makalenin daha sonra başkalarının makalelerinde kaynak olarak gösterilmesiyle elde edilir. Bu nedenle, kaynak gösterilme sayısı önemli bir ölçüttür. Daha önemlisi, bilimsel makalenin “derleme makalelere” ve “klasik kitaplara” geçmesidir. Yeni bilginin klasik kitaplara girmesi o makalenin değerinin en önemli ölçütlerinden biridir. Alıntıyı farklı anlaşılabilir bir anlatımla sunmak etik değildir. Ayrıca, alıntı yapılan yapıtlar, “kaynaklar” bölümünde açıklanırken, yazar adı verip, kaynağı açık ve net olarak belirtmemek veya yanlış künye vererek kaynağa ulaşılmasını engellemek de etik dışıdır (TÜBA 2002: 28-33; Boydak 2011: 19).

2.9. Disiplinsiz (Dikkatsiz veya Özensiz) Araştırma

Bunlar, kasıtlı olmayan bazı hataların yapılmış olduğu araştırmalardır. Burada araştırmacı iyi niyetli olduğu halde bilmeden hatalar yapar. Genellikle bunlar, telafi edilmesi mümkün olan ve bilime büyük zarar vermeyen olaylardır. Aslında ciddi bilim dergilerinde editör-hakem ikilisi bu hataları taşıyan makalelerin yayımlanmasını en aza indirir. Bu kavramlar araştırmacının iyi niyetli olmasına karşın, dikkatsizliği nedeniyle araştırmasının herhangi bir aşamasında hatalar yapabilmesi olarak tanımlanmaktadır (TÜBA 2002: 37-38; Boydak 2011: 37). Bu sorunun gi-

derilmesinin yolu ise, özellikle genç, araştırmacının bilimsel araştırma ve yayın süreci konusunda mesleğe adım atarken nitelikli bir eğitiminin almasından geçer.

2.10. Bilimsel Yayınlarda Teşekkür Konusu

Bir proje için yalnızca laboratuvar alanı sağlamak veya araştırmada kullanılan bir numuneyi tedarik etmek, yazar olarak listede yer almak için yeterli değildir, ama bu tür katkılar bir dipnotta veya ayrı bir teşekkür kısmında tanınabilir. Teşekkür kısmı aynı zamanda, makalenin sunduğu çalışmaya katkı sağlamış diğer kişiler için de kullanılabilir (AUBA, 2011: 37). Bilimsel makalede üç farklı tür katkıya teşekkür etme olanağı vardır. Bunlardan birincisi, araştırmanın yürütülmesine ve/veya makalenin hazırlanmasına teknik ve sekreterlik hizmeti sağlayanlara teşekkür edilmesidir. İkincisi, araştırma bitmeden önce veya bittikten sonra aynı kurumda veya başka kurumlarda çalışan bazı bilim adamlarının fikirleri alınabilir; düşünce ve eleştirilerinden yararlanılabilir. Üçüncüsü ise, bilimsel araştırmanın tümüne veya bir bölümüne parasal destek veren kuruluşlara teşekkür edilmesidir. Burada, etik açıdan önemli olabilecek konu, araştırmanın tümüne veya bir bölümüne mali destek veren kişi, kurum ve kuruluşlar, yayında isimleriyle açık ve net olarak belirtilmelidir. Bilimsel yayınlarda katkı sağlayan kişi, kurum ve kuruluşlara teşekkür bir nezaket ve kadirbilirliktir (TÜBA 2002: 29; Boydak 2011: 39). Yukarıdaki çok yazarlılık bölümünde bahsedilen bilimsel makalenin yapılması ve yazımı sürecine nitelikli bir katkı yapmadığı halde başka desteklerde bulunduğu için adının makaleye yazılması gibi etik dışı davranışlardan sakınmanın bir yolu onlara ilgili bölümde teşekkür edilmesidir.

2.11. Yöntemler

Bilim adamları kendi çalışmalarındaki gereç ve yöntemleri çok açık ve ayrıntılı bir şekilde yazmalıdırlar veya ayrıntılı yazılmış önceki bir makaleyi kaynak göstermelidirler (TÜBA 2002: 27). Laboratuvar çalışmalarında bilimsel araştırmanın yürütüldüğü bütün süreçler ayrıntılı bir şekilde not edilmesi ve saklanması doğabilecek etik dışı bir takım davranışlara karşı tedbirli olmanın bir yolu olabilir.

3. AKADEMİK TEŞVİK VE ETİK DIŞI DAVRANIŞLAR

3.1. Akademik Teşvik Yönetmeliği

Bilim, merakla başlayan bir araştırma etkinliğidir ve en belirgin özelliği sonuçlarının yayınlanmasıdır. Evrensel çapta üyeleri bulunan bilim topluluğunun bilimsel bilgi üretkenliği teşvik edilmekte ve bu bilim topluluğunun kendi varoluşunu ve devamlılığını sağlamakta bilimsel araştırmaların yapılması ve yayınlanmasını zorunlu kılmaktadır. Bilim insanının ödüllendirildiği ve bilimsel bilginin üretildiği ülkelerin de gelişmişlik düzeyini göstererek itibar kazandığı bir etkinlik olarak bilim, ülkelerde farklı biçimde teşvik politikaları uygulamalarına neden olmaktadır. Her yapılan bilimsel araştırma bilim topluluğunda aynı derecede kabul görmemektedir. Özgünlüğü, uluslararası indekslerde taranma, atıf sayısı belirle-

yici olarak öne çıkarken yayımlandığı dergiler, yayınevleri de bilim topluluğunun nezdinde belirlenmiş kriterlere uyduğu sürece akademik olarak değerlendirilmektedir. Bu koşullardaki bilimsel araştırmalar bilimin ilerlemesine sağladığı katkı oranında akademik dünyadaki başarılı yerini alır.

Bir akademisyenin değişik ölçütler bir arada göz önüne alınarak belirlenen değer olan akademik performans değerlendirmesinde her ülkenin ve üniversitelerinin kullandığı pek çok kriter bulunmaktadır. Akademik performansın değerlendirilmesi için; kolay, akademisyenlerin verilerini aynı zamanda değerlendirebilen, esnek, sözel olarak ifade edilen ölçütleri sayısallaştırabilen bir model yoktur. “Akademik yükseltme ve atanma ölçütleri” adı altında sıralanan ölçütler ve bunların puanlarından oluşan sistemler kullanılmaktadır (Kaptanoğlu-Özok, 2006: 193). Kaptanoğlu ve Özok tarafından akademik performansı değerlendirmenin ana ölçütü olarak eğitim, araştırma ve hizmet olarak kategorileştirilmiştir (2006: 194). Son yıllarda ülkelerin bilim alanında dünyadaki yerinin belirlenmesinde, ülkelerin ya da üniversitelerin bilimsel niteliklerinin karşılaştırılmasında ve bilim adamlarının akademik performanslarının değerlendirilmesinde “uluslararası yayın etkinliklerini” ön plana çıkaran üç ölçüt genel kabul görmektedir: 1)Uluslararası bilimsel dergilerde yayınlanan yayın sayısı, 2)Yayınlara bilim endekslerince taranan bilimsel dergilerde yayınlanması, 3)Yayınlara yapılan atıfların sayılarıdır (Ak-Gülmez, 2006: 22).

Türkiye’de yükseköğretimde akademik değerlendirme yapma ve kaliteyi geliştirmek amacıyla 2002 yılında “Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Kontrolü” yönetmeliği yürürlüğe girmiştir. 2005 yılında “Yükseköğretim Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme” komisyonu kurulmuştur. Fakat bu çalışmalardan beklenen verimlilik elde edilememiştir. Bunun üzerine bazı üniversiteler kendi akademik performans değerlendirme ve kalite geliştirme programlarını geliştirmişlerdir. Bilimsel çalışma ve yayın faaliyetlerinin çoğunlukla üniversitelerde gerçekleştirildiği Türkiye’de TÜBİTAK, YÖK ve Üniversitelerin BAP koordinatörlükleri gibi kurumlar tarafından bilimsel etkinlikler desteklenmektedir (Göksu-Bolat, 2017: 2).

Yüksek Öğretim Kurulu tarafından 2015 yılında yayınlanan Akademik Teşvik Yönetmeliği ile bilimsel üretkenliği, ulusal ve uluslararası yayınlarının sayısını artırmak, kalitesini geliştirmek, dünya bilimine katkı sağlamak amaçlanmıştır. T. C. Resmi Gazete, 2015; 2016 tarihlerinde “Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliği” ile yürürlüğe giren Akademik teşvik uygulaması, dokuz faaliyet türünde akademik performansı değerlendirmektedir: Proje, Araştırma, Yayın, Tasarım, Sergi, Patent, Atıf, Tebliğ ve Ödül. 14 Kasım 2014 tarihli Resmi Gazete’de⁶ yayımlanan 6564 sayılı Kanununun 2 nci maddesi ile 2914 sayılı Yükseköğretim Personel Kanunu’nun ek 4 üncü maddesi gereğince, yıl içerisinde yapılan bilimsel faaliyetler üzerinden hesaplanan puana karşılık “Akademik Teşvik Ödeneği” öğretim elemanlarına 12 ay boyunca ödenmektedir. Yasa’nın 3. maddesinde ilk defa akademik teşvik puanı

⁶ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/11/20141114-1.htm>

hesaplanması, 2015 yılında yapılan faaliyetler esas alınmak suretiyle 2016 yılı için yapılacağı belirtilmiştir. Her bir akademik faaliyet türünden elde edilen puanların toplanmasıyla, ödemeye esas akademik teşvik puanı hesaplanacaktır. 6564 sayılı Yasa'nın 2. maddesinde "akademik teşvik ödeneğinin; her bir takvim yılı için, bir önceki yıl, bilim, teknoloji ve sanata katkı sağlayıcı nitelikte yurt içinde veya yurt dışında sonuçlandırılan proje, araştırma, yayın, tasarım, sergi, patent ile çalışmalarına yapılan atıflar, bilim kurulu bulunan uluslararası düzeydeki toplantılarda tebliğ sunma ve almış olduğu akademik ödüller esas alınarak öğretim elemanları için yüz puan üzerinden yıllık akademik teşvik puanı hesaplanır" denilmektedir.

Aynı maddede "Akademik teşvik puanı otuz ve üzerinde olanlara, Devlet Memurları Kanunu'na tabi en yüksek devlet memuru brüt aylık (ek gösterge dâhil) tutarının; Akademik teşvik ödemesi, en yüksek Devlet memuru brüt aylık tutarının; profesör kadrosunda bulunanlar için %100'üne, doçent kadrosunda bulunanlar için %90'ına, doktor öğretim üyesi kadrosunda bulunanlar için %80'ine, araştırma görevlisi ve öğretim görevlisi kadrolarında bulunanlar için %70'ine, akademik teşvik puanının yüze bölünmesiyle bulunacak oranın uygulanması suretiyle hesaplanır" (2018 madde 8-1) şeklinde ele alındığı görülmektedir. Uygulamaya baktığımızda, 2017 yılı itibarıyla bu oranların profesörlere 789 lira, doçentlere 710 lira, yardımcı doçentlere 631 lira, araştırma görevlilerine 552 lira, öğretim görevlilerine 488 liraya varan akademik teşvik ödeneği verilerek hayata geçirildiği görülmektedir (Güven vd., 2018: 254).

Akademik personel sadece bir alanda veya bütün etkinlik alanlarından yapacağı çalışmalardan 30 puan ve üzeri elde ettiği puanlarla akademik teşvik almaya hak kazanmaktadır. Puanlama yapılırken her bir yayının sabit bir puanı yoktur. Puanlama bilimsel yayının yazar sayısı, yayınlandığı derginin indeksi, kongrelerin ve bilimsel yayının ulusal veya uluslararası olması gibi kriterlere göre değişmektedir. Her bir etkinlik alanının 30 puan ile sınırlandırılmasının amacı ise bilim insanının farklı sahalarda kendini göstermesini sağlamaktır. Sadece makale, bildiri, araştırma vs. değil her birinden katkı sunarak daha fazla puan almak. Bunun yanında yönetmeliğe göre, puanlama sadece bu saydıklarımıza göre değil aynı zamanda akademik unvana göre de değişmektedir.

Bir yıl süresince yapılan bilimsel etkinlikler bilim insanı tarafından YÖKSİS sistemine her faaliyet türü ilgili alanlarına girilmekte, burada sistem puanlamaları ilgili etkinlik türünden her bir etkinlik için 30 puan olacak şekilde yapmakta ve böylece sistem tarafından oluşturulan dosya ilgili dilekçe ve forumlarla bölümlerde ve anabilim dallarında teşkil edilen komisyonlara başvuru yapılmaktadır. Başvuru dosyaları ilgili komisyonlar tarafından her bir bilimsel veya diğer etkinliklerin kriterlere uygun olup olmadığını inceledikten sonra üniversitedeki bir üst komisyona gönderilir. Burada da incelenen dosya alınan puan açısından son halini alarak duyurulur.

Böylece, çıkan yönetmelik ile 2016 yılından itibaren devlet üniversitelerindeki bilim insanlarının yaptıkları yayınlar maddi olarak ödüllendirilmeye başlanmıştır.

Bilimsel araştırmalar sonucunda ortaya çıkan bilginin bilim dünyasına sunulması kitap, makale, bildiri gibi yollarla gerçekleşmektedir. Bir araştırmanın ve sonuçlarının bir bilimsel makale yoluyla tercihen uluslararası bir dergide yayımlanması çoğunlukla tercih edilmektedir. Araştırmacıların, araştırma bulgularını yaymak için, hakemli dergilerde yayınlamaktan başka yolları da vardır. Bunlardan bazıları, seminerler, konferans konuşmaları, özetler ve posterler gibi bilimde süregelen geleneksel yöntemlerdir. Genel olarak, bu gibi iletişim yolları, hakemli bir dergide yayımlanmadan önce yazara, çalışması hakkında geribildirim alma şansı verdiği için ön hazırlık olarak görülür (AUBA, 2011: 30). Fakat en iyi yol makaleyi Bilimsel Atıf Dizini (Science Citation Index - SCI) taraması kapsamında olan uluslararası araştırma dergilerinde yayınlamaktır (TÜBA 2002: 31).

2015 yılındaki Akademik Teşvik deneği Yönetmeliği ile YK, araştırma görevlisinden profesörüne tüm akademisyenlerin sürekli bir araştırma faaliyeti içinde olarak kendilerini geliştirmelerine yardımcı olmayı hedeflemekte ve akademisyenleri yayın yapmaya motive etmeye çalışmaktadır. Davranışçı kuramın öğretilerine uygun olarak; yayın yapan akademisyen dl alırken yeterli yayın sayısına ulaşamayan bu dlden mahrum kalıyor. Bu dllendirme sistemi Türkiye’de ilk kez uygulanmaktadır. Öte yandan, Türkiye’de verilen teşvik deneği her ay maaşa yansımakta ve ülkedeki tüm niversiteleri ve akademisyenleri kapsamaktadır (Okumuş-Yurdakal, 2017: 147).

3.2. Akademik Teşvik Sistemine Yönelik Eleştiriler

Akademik Teşvik deneği Yönetmeliği, maaşlara katkı açısından olumlu karşılanmakla birlikte bu katkının miktarı, hesaplanması, oranların haklılığı ve haksızlığı akademik forum ve mecralarda hararetli bir tartışmayı da beraberinde getirmiştir. Ancak teşvik konusunu etik boyutu ve muhtemel etkileri açısından değerlendirenlerin sesi bu tartışmada oldukça cılız kalmıştır (Kılıç, 2015). Akademik Teşvik deneğine hem ahabap avuş (danışman-asistan/Ğrenci) ilişkisiyle yapıldığı iddia edilerek makale sayılarını arttırdığını ve “turistik-niteliksiz kongreleri” oğalttığından kaldırılması istenirken, hem de bilimsel üretkenlik anlamında Ğretim elemanlarında motivasyon kaynağı olduğundan devam etmesi yönünde görüş bildirenlerde bulunmaktadır (Kaplan, 2017). Akademik teşvik deneği yönetmeliği ile nitelikli yayınların artırılması amaçlanmıştır. Fakat, akademik teşvik yönetmeliğinin yürürlüğe girişiyle birlikte uluslararası kongrelerin varlığında bir artış olduğu görülmektedir. Bu artış beraberinde nitelikli bildirimlerin, araştırmaların varlığı sorununu da getirmiştir. Aynı şekilde 2009 yılından bu yana ücretli dergi sayısının her geçen yıl artması ile 2017 yılında 10000’ler ile ifade edilen ücretli dergilerin yayımlanması bilimde niceliksel bir artışın olacağı ancak bunun bilimsel nitelik açısından aynı anlama gelemeyebileği ne sürülmektedir (Göksu-Bolat, 2017: 2).

Akademik teşvik deneği yönetmeliği yayımlandığı tarihten itibaren özellikle puanlama sistemi sebebiyle tartışma konusu olmuştur. Hem yayın türlerine verilen puanlar hem de bilimler arasındaki puanlama bu tartışmanın kaynağını

oluşturmaktadır. Akademik teşvik puanlama sisteminde yer alan bazı açıklar aynı zamanda etik sorunların da görüldüğü noktalardır. Örneğin, ulusal ders kitabı ile SSCI, SCI-EXP, AHCI dergilerinde yayımlanan makaleye aynı puan verilmektedir. Bir ders kitabının basılması belirtilen indekslerde taranan dergilerde makale yayımlamaktan görece daha kolay olduğu belirtilmektedir. Somut olarak dile getirilecek olursa, belirlenmiş olan tabloya göre ulusal kitap içinde bir bölüm yazan kişi, yayınlara ayrılmış 30 puanın % 25'ini almaktadır. 4 adet bölüm yazarlığıyla yayın kategorisindeki maksimum puan alınabilmektedir. Fakat sosyal bilim alanında etki faktörü en yüksek SSCI indeksli bir dergide yayın yapıldığında alınacak puan 30'un %40'ıdır. Burada ciddi biçimde kalitesiz yayınların desteklenmesini besleyecek bir açık bulunmaktadır. Aynı şekilde tabloda SSCI dergileri arasındaki niteliksel farklılık gözetilerek bir ayrıma gidilmemiştir. Bu durumun sıkıntısı ise alanın en önemli dergisinde makale yayımlamakla, SSCI'a girebilmiş ama makale yayımlamanın görece kolay olduğu daha düşük kalite bir dergide makale yayımlamanın getirisinin aynı olmasıdır (Kılıç, 2015).

Akademik teşvik kriterlerine göre, bir öğretim üyesinin yayınlardan (makale, kitap, hakemlik vb.), atıflardan ve bildirilerden en fazla 30'ar puan alabiliyor. 100 tam puan almak için ayrıca bir proje, ödül, patent veya yurtdışında uzun süreli bir araştırma yapmak gerekiyor. Üstelik, 3-4 makale ile yayın şartını sağlamak mümkün ancak atıf ve bildiri için tam puan almak zor görünmektedir. (Kılıç 2017). Yine atıfla ilgili olarak, SSCI dergiler ve etki faktörü yüksek dergilerden gelecek atıflara pek bir önem verilmemektedir. Çünkü, bu dergilerden herhangi birinden gelecek bir atıf 1,5 puana tekabül ederken, ulusal bir kitapta yapılan atıf 0,6 puan getirmektedir. Örneğin ulusal yayınevinden çıkan bir eserde yapılan 10 atıf 6 puan değerinde olup, bu da gerçekleşmesi görece kolay bir durumdur (Kılıç 2015).

14 Mayıs 2018 tarihli bakanlar kurulu kararı ile değiştirilen Akademik Teşvik Yönetmeliği 27.06.2018 tarihinde yayınlanarak yürürlüğe girmiş ve eski teşvik ödeme yönetmeliği kaldırılmıştır. Bu son yönetmelik değişikliğiyle bir öncekilerden kaynaklanan-hemen yukarıda vurgulanan- eleştiri noktaları büyük ölçüde giderilmeye çalışılmıştır. Son yönetmelikle yapılan değişikliklerin bariz özelliği, her bir üniversitede farklı olan bazı uygulamalara standart getirilmiştir. Örneğin ulusal/uluslararası yayınevi tanımı yeniden yapılmış ve burada yetki yükseköğretim kurumlarının senatolarına bırakılmıştır. Üniversitelere göre farklı farklı uygulanan bir diğer madde de özellikle proje faaliyetlerinin değerlendirilmesiyle ilgilidir. Üç ay ve hatta daha kısa süreli projelerde hem akademik nitelik ve hem de içerik gözetilmemekteydi. Ayrıca, sosyal sorumluluk, mesleki eğitim gibi amaçlar için hazırlanan projeler, akademik olmadığı için teşvik dışı bırakılmıştır. Bilimsel projeler için ise, en az dokuz ay şartı getirilmiş; bilim, teknoloji ve sanata katkı sağlayıcı nitelikte yurtiçinde veya yurtdışında başarı ile sonuçlandırılmış ve sonuç raporu onaylanmış projelerin değerlendirmeye alınmasına yönelik düzenleme yapılmıştır. Ayrıca projelerde yürütücü, araştırmacı ve bursiyerler için ayrı değerlendirme katsayıları belirlenmiştir.

Akademik unvana bağlı olarak profesör ve doçentler için 1, Doktor öğretim üyeleri için 1.5 ve öğretim görevlileri ve araştırma görevlileri için 2 katsayısı kullanılarak hesaplanan akademik teşvik puanındaki bu katsayılar kaldırılmıştır. Böylece akademik unvandan bağımsız olarak hesaplanan puanlar tüm öğretim elemanları için standartlaştırılmıştır. Bu düzenleme ile öğretim görevlileri ve araştırma görevlileri olumsuz etkilenmiştir.

Akademik faaliyet türlerindeki tavan puanları tüm alanlarda 30 olarak uygulanırken son değişiklikte Proje, Tasarım, Sergi, Tebliğ ve Ödül türleri için 30 olan tavan puan 20 olurken Araştırma, Tasarım ve Sergi için bu puan 15 olmuştur. Yayın, Patent ve Atıf akademik faaliyet türlerinin tavan puanının da değişiklik yapılmamıştır.

Yönetmelikte 2018 yılında yapılan düzenlemedeki önemli bir değişiklik akademik faaliyet türlerinde alan bazlı bir ayrıma gidilmesidir. Böylece akademik teşvik puanı hesaplamasında farklı bir değerlendirmeye gidilmiştir. **Örneğin;** SCI, SCI-Expanded, SSCI ve AHCI kapsamındaki dergilerde yayınlanmış araştırma makalesi A1 (Eğitim Bilimleri, Fen Bilimleri ve Matematik, Mühendislik, Sağlık Bilimleri, Ziraat, Orman ve Su Ürünleri) alanları için farklı bir katsayı, A2 (Filoloji, Hukuk, İlahiyat, Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler, Spor Bilimleri) alanları için farklı bir katsayıda değerlendirme yaptırmaktadır.

Hakemlikler akademik teşvik faaliyeti olmaktan çıkartılmıştır. Ayrıca daha önceden hakemli dergilerde üç yıl olarak uygulanan yayınlanma şartı en az beş yıldır ve yılda en az bir sayı yayınlanmış olması şartı getirilmiştir. Bunun yanında derginin editör veya yayın kurulunun uluslararası olması, bilimsel değerlendirme süreci ve bu sürecin nasıl işlediğinin derginin internet sayfasında yer alması ve derginin internet sayfası üzerinden yayınlanmış makalelerin künyelerine ulaşılabilmesi gibi kapsamlı bir düzenleme yapılmıştır.

Çok isimli yayın (makale, derleme, kitap veya kitap bölümü), tebliğ ve patent için oranlar belirlenirken faaliyetteki kişi sayısına göre farklı değerler alanları belirlenerek yönetmelikte düzenleme yapılmıştır.

3.3. Akademik Teşvik Öncesi ve Sonrası Bilimsel Çalışmalarda Durum

YÖK'ün yayınlamış olduğu istatistiklere göre⁷, Üniversite sayısı 112'si kamu 68'i özel üniversite ve 5'i Vakıf meslek yüksekokulu olmak üzere 185'tir.⁸ 2018 yılı itibarı-

⁷ <https://istatistik.yok.gov.tr/>

⁸ Son çıkan kanunla 15 yeni üniversite daha kuruldu. Bununla birlikte, 112 Kamu üniversitesinin 19'u 12 Eylül öncesinde, 9'u 12 Eylül ile 1992 arasında, 24'ü ise 2000'e kadar olan zaman diliminde açıldı. 2006 yılı ile birlikte üniversitelerin hem kamuda hem de özelde çoğaldığını görmekteyiz. Her şehirde bir üniversite projesi 2006-2007-2008 yıllarında 42 üniversite daha açılarak tamamlandı. Ardından 2010 yılı ile birlikte 8 büyük kentte ilave 8, üç büyük kentte ise 10 üniversite açılarak toplam üniversite sayısı an itibarı ile 112'ye ulaşmış oldu. Son yıllarda açık ve uzaktan öğretim ağırlıklı olmak üzere üniversite öğrenci sayısında da önemli artışlar sağlandı. Bu süre zarfında üniversiteler bütçesi ile akademisyen sayısında yeterli olmamakla beraber oransal karşılığı yüksek sayılabilecek artışlar gerçekleştirildi. (Dinçer 2018)

riyle YÖK'ün son verilerine göre, kamu üniversitelerinde 134305, vakıf üniversitelerinde 22859, vakıf meslek yüksekokulunda 321 akademisyen görev yapmaktadır.

KAYNAK: Prof. Dr. Engin KARADAĞ ve Prof. Dr. Cemil YÜCEL, Devlet Üniversiteleri ve Fakülteleri Sıralaması [DÜS] 2017

Unvan	DÜS-2017				DÜS-2016	
	Toplam Sayı	Teşvikten Yararlanan Sayısı	Oran	Ortalama	Teşvikten Yararlanan Sayısı	Ortalama
Profesör	16.183	9.369	%58	61	6.493	51
Doçent	10.640	7.123	%67	59	5.310	48
Yardımcı Doçent	24.398	11.559	%47	54	7.366	44
Araştırma Görevlisi	37.019	6.623	%18	50	3.466	44
Öğretim Görevlisi	14.197	2.433	%17	48	1.224	41
Uzman	2.962	341	%12	48	139	43
Okutman	6.000	344	%06	43	147	42
Unvanı açıklanmayan	-	2.574	-	54	1.843	46
TOPLAM	111.399	40.366	%36	56	25.988	47

Tablo'da devlet üniversitelerinde akademik teşvikten yararlananların dağılımları sunulmuştur. 2016 yılında 120 bin öğretim elamanının sadece 25.988'i akademik teşvik programından yararlanabilirken, 2017 yılında 111.3991 öğretim elemanından bu sayı yaklaşık %50 artışla 40.366'ya ulaşmıştır. Ayrıca 2017 yılında bütün unvanların ortalamasında manidar bir artış görülmektedir. Bu tabloda teşvik raporlarını yayınlayan 97 üniversite temsil edilmektedir.

3.4. Bilimsel Yayınlarda Artışlar ve Nitelik

Türkiye'nin yayın performansı ve dünya bilimine olan katkısı tarihsel süreç içinde incelendiğinde, Web of Science [WoS], 2017 verilerine göre, 1980 yılında SSCI, SCI ve AHCI indexlerde Türkiye adresli yayın sayısı 427 iken, 2005 yılında 16959, 2015 yılında ise 36238 olduğu görülmektedir. Türkiye'de 25 yıl içinde yayın sayısı değerlendirildiğinde 39,7 kat artış yaşanmıştır. Sadece bu indexlerde yapılan yayınlar dikkate alındığında Türkiye 1980 yılında dünya bilimine % 0,056 oranında katkıda bulunurken, 2005 yılında; % 1,181 ve 2015 yılında ise; % 1,710 katkı sağlamıştır. Dünyada yayın sayısı bakımından 16. sıradadır. Ancak yayın sayısındaki artışa, oranına veya dünyadaki sıralamaya bakılarak yapılan bir değerlendirme yanıltıcı olabilmektedir. Aslında öğretim elemanı sayısı, araştırma için ayrılan mali kaynaklar ve öğretim elemanlarının ders görevi yükü dikkate alınmadan yapılan değerlendirme ise bir yönüyle eksik kalacaktır. Bu kapsamda 1980 yılında Türkiye'de toplam öğretim elemanı sayısı; 20.917 ve öğretim elemanı başına düşen yayın sayısı 0,020'dir. 2005 yılı toplam öğretim elemanı sayısı 79.555'dir ve öğretim elemanı başına düşen yayın sayısı 0,213'dir. 2015 yılında ise toplam 151164 öğretim elemanı bulunurken, öğretim elemanı başına düşen yayın sayısı 0,239'dur (Demir, 2018). Son 25 yıl içinde, yayın sayılarında artış oranı % 11 ile % 24 arasında değişmektedir. 1981'den 1994'e artış hızında da belirgin artışlar saptanmaktadır (Orer, 2011: 136). Ülke nüfusu da bu süreç içinde 38 milyondan 80 milyona yükselmiştir. Türkiye araştırmacı personel sayısı artışında da büyük mesafe almıştır. 1998-2007

döneminde araştırmacı sayısı yıllık ortalama % 11.3 oranında artışla OECD ülkeleri arasında birinci sıradadır (Orer, 2011: 137).

Bu yayınların artışında bir dizi etken belirleyici olmuştur: Ülke genelinde üniversitelerin sayısının artması, ilaç sanayinin doğrudan ve dolaylı katkıları ile fen bilimleri alanındaki yayın sayısını artışı, akademik yayın kriterleri temelinde atama ve yükseltmeler için normlar oluşturulması, 1983 sonrası YÖK ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yurt dışına mastır ve doktora yapmak üzere öğrenci gönderilmesi (ağırlığı ABD ve İngiltere'ye gönderilmiştir) (Ak-Gülmez, 2006: 28,36) dir. 1981'de YÖK'ün kuruluşu ile birlikte Türkiye'deki bilimsel araştırma geleneğinde 1980'li yılların başından itibaren ABD bağlantısının önemli rol oynamaktadır (Orer, 2011: 136). Özellikle bu değişimin yarattığı bir sonuç olarak genç akademisyenlerde "publish or perish" (yayınla ya da yok ol) fikri egemen bir yaklaşım olması ve bu ilkenin yol gösterici olarak benimsenmesi yayın sayılarında görülen artışın bir diğer nedenidir (Ak-Gülmez, 2006: 29). Bunun yanında uluslararası yayınlara verilen teşvikler yayın sayımızı hızla arttırmıştır. TÜBİTAK, Türkiye Bilimler Akademisi gibi kuruluşların yanı sıra üniversiteler yurtdışındaki yayın organlarında yayınlanan çalışmalarını çeşitli biçimlerde ödüllendirerek uluslararası yayınları teşvik etmektedirler (Ak-Gülmez, 2006: 29).

Yayın sayıları artmakla birlikte kalitelerinin durumu da önemlidir. 1980-2004 yılları arasında atıf endeksi'ndeki Türkiye adresli yayınların 1994'den itibaren aldıkları atıf sayıları düşmüştür (Ak-Gülmez, 2006: 30). Yayın faaliyeti ile atıf etkinliğini birlikte ölçmeye çalışan ve bilim insanlarını akademik açıdan değerlendiren bir gösterge olan *h*-endeksi iki değişken olan yayın sayısı ve bu yayınlara yapılan atıf sayısıdır (Al, 2008: 266). Buna göre, *h*-endeksi araştırmacıların atıf dizinleri kapsamındaki, bilimsel faaliyetlerini değerlendiren ve araştırmacılar arasında sıralama yapan bir ölçüt olarak karşımıza çıkmaktadır (Al, 2008: 267).

Akademik Teşvik uygulaması ile ulusal makalelerde ve sayıları hızla artan uluslararası kongrelerde sunulan bildiri sayısında artış sağlanmıştır. Demir'in belirttiğine göre, teşvikten sonra, bilimsel olduğu tartışmalı SCI dışındaki bazı uluslararası indexlerde taranan potansiyel fake dergilerde ve potansiyel fake uluslararası kongrelerde Türkiye adresli yayın sayısında da artış olmuştur. Ancak teşvikten sonra, özellikle de 2017 yılında, Türkiye adresli SSCI indexli yayın sayısında anlamlı bir düşüş görülmektedir. Ayrıca teşvik nedeniyle anlamlı bazı etik sorunların ortaya çıkması ya da var olan sorunların daha fazla alevlenmesi önemlidir. Dünyada teşvikin amaca ulaştığı rapor edilen ülkelerle benzer sistemi uygulayan Türkiye'de teşvik bazı alanlarda yayın sayısını artırırken, SSCI indexlerde taranan indexlerde yayın sayısının ve yayın kalitesinin düşmesine neden olmaktadır (Demir, 2018).

Türkiye yayın sayısında en hızlı artış görülen ülkeler arasında başı çekmektedir. *SCI* de 1990-2000 yılları arasında Türkiye adresli olarak yer alan yayın sayısı 36.908'dir. Bu yayınlara 25 Haziran 2007'ye kadar toplam 257.690 kez atıf yapılmıştır. Yayın başına düşen ortalama atıf sayısı yedidir. (Al, 2008: 272-273) Ülkelelerin *h*-endeksi ortalamaları dikkate alındığında Türkiye'deki üniversitelerin ABD,

Avrupa ve Uzakdoğu ülkelerindeki üniversitelere oranla oldukça düşük *h*-endeksi değerlerine sahip olduğu görülmektedir. 40 ülke içinde *h*-endeksine göre yapılan sıralamada 29. sırada yer almaktadır (Al, 2008: 278). Fakat buna rağmen Türkiye'nin *SCI* kapsamındaki yayınlarına ilişkin *h*-endeksi değerinde yıllar itibariyle bir artış olduğu görülmektedir. Bu artışa rağmen Türkiye için gelinen noktanın birçok ülkeden daha olumsuz olduğu ortaya çıkmaktadır.

Atıf indekslerinde 1980-2004 yılları arasında Türkiye adresli toplam 89806 yayın bulunmaktadır. Bu yayınların 85 569'u fen bilimleri (% 95), 3694'ü sosyal bilimler (%4) ve 543'ü de (% 1) sanat ve insani bilimler alanlarında gerçekleştirilmiştir. 1980 yılında 439 olan yayın sayımız 25 yılda 32 kat artarak 14281'e ulaşmıştır. 25 yıl önce dünya bilimine katkısı binde 0.7 olan Türkiye 2004 yılında bu katkısını yüzde 1.05'e çıkarmıştır (Ak-Gülmez, 2006: 27).

Bu bağlamda yayın sayısında anlamlı bir artış olsa da, ülke nüfusu, öğretim elemanı başına ayrılan araştırma bütçesi ve okullaşma oranında, dikkate alınarak yapılan değerlendirmede Türkiye'nin yayın performansının anlamlı bir yükselişte olduğu söylenmek abartılı olacaktır. Ancak yukarıda belirtilen parametreler dikkat alınmadan 1980 ile 2015 yılları arasında yayın sayısındaki artışın nedeniyle ilgili alanyazında bazı varsayımlar mevcuttur. Örneğin 2000 tarihinden itibaren tıp ve mühendislik alanlarında doçent olabilmek için *SSCI*, *SCI*, *AHCI* indexlerde yayın yapmanın şart koşulmasının yayın sayısındaki artışının bir nedeni olarak sunulmaktadır. Bu bağlamda 1980- 2015 yılları arasında tüm bilim alanlarında toplamda 39,71 kat artış varken, doçentlik için *SCI* veya *SSCI*, indexte yer alan bir dergide yayın şartı olan tıp ve mühendislik alanları için 94,3 kat artış olmuş olması bu varsayımın temel dayanağı olduğu düşünülmektedir (Demir, 2018).

3.5. Akademik Teşvikin Yararları

Turhan ve Erol'un akademisyenler üzerinde yaptıkları çalışmaya göre akademisyenlerin %82 gibi büyük bir oranı akademik teşvik uygulamasını yararlı bulmaktadırlar. Buna göre, akademik teşvik ödeneği akademisyenleri bilimsel çalışmaya yönlendirmekte, daha üretken kılmaktadır (2017: 288). Ayrıca, akademisyenlere çalışmaları için maddi kaynak sağlamaktadır. Güven, Kaplan ve Acungil de akademik teşviğin akademisyenler üzerine etkileri ve görüşleri ile ilgili yaptıkları araştırmada da benzer sonuçlar çıkmaktadır. Ayrıca, akademisyenler, akademik teşvikin yayın sayısına olumlu katkıda bulunduğu yönünde görüş bildirmişlerdir (2018: 258).

Akademisyenlerin teşviğin sebepleri ile ilgili görüşlerine baktığımızda büyük bir çoğunluğun (%35) teşviğin aslında denetim amaçlı olduğunu belirttiği görülmektedir. Diğer bir görüşe göre akademik teşvik akademisyenlerin motivasyonlarını artırmak için uygulamaya sokulmuştur. Akademik teşviğe zemin hazırlayan sebeplerden "akademik yayın" ile ilgili olan görüşler akademisyenlerin daha çok yayın ve proje yapmalarını teşvik etmektir. Akademisyenlerin akademik teşviğe yönelik olumlu görüşlerine baktığımızda genel olarak çalışma sayısının artması ve

akademisyenlerin motive olması şeklinde görüş bildirdikleri görülmektedir (Okumuş-Yurdakal, 2017: 151).

Yapılan araştırmada, akademisyenler, akademik teşvik uygulamasının daha etkili bir yapıya dönüştürülmesi için belirtilen görüşlerde en fazla akademik çalışmaların niteliğine daha fazla önem verilmesi ve yayın kalitelerinin ön planda tutulması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yayın kalitesinin korunması ve düşmemesi için “kalite çıtasının kıstas ve kriterleri iyi belirlenmeli” görüşü öne çıkarken bunun için de “denetimin arttırılması” gerektiği vurgulanmıştır. Yani, akademik teşvik komisyonlarının denetimlerinin daha ayrıntılı yapılması gerektiği, ayrıca komisyonların da denetlenmesi gerektiği önerilmiştir (Turhan, Erol 2017: 293).

Güven vd. (2018: 259-262) yaptıkları araştırmaya göre, akademik teşvik yayın yapma üzerinde genç akademisyenleri ileriki yaşlardaki akademisyenlere oranla daha fazla motive etmektedir. Öğretim üyesi olan akademisyenler öğretim görevlisi olan akademisyenlere göre akademik teşvikin akademik yayın yapmak için ihtiyaç olduğu düşüncesine daha fazla katılmadıkları görülmektedir. Her iki akademik grubun da akademik teşvikin yayın sayısına olumlu katkısı olacağını ifade ettikleri görülmektedir. Öğretim elemanlarının öğretim üyelerine göre akademik teşvikin etkisi ile daha fazla yayın yapma ihtiyacı hissettiklerini görülmektedir.

Akademik Teşvike yönelik akademisyenlerin düşüncelerinin tespit edilmeye çalışıldığı bu yukarıdaki iki çalışmada da önemli veriler elde edilmiştir. Bunlardan başlıcaları; devletin akademik teşvik ile hedeflediği beklentilere ulaşmaktadır. Kamuda çalışan akademisyenlerin özel üniversitede çalışanlara göre akademik teşviki daha fazla desteklemektedirler. Genç akademisyenlerin tecrübeli akademisyenlere göre daha fazla beklenti içindedirler. Genel olarak değerlendirildiğinde akademisyenlerin çoğunlukla “akademik teşviğe” olumlu baktıkları, motivasyonları üzerinde olumlu yönde bir etki çıkardığı, ancak birtakım eksikliklerin ve düzenlenmesi gereken yönlerin olduğunu belirtmektedirler. Akademisyenin görüşlerine göre akademik teşvik “üniversitelerdeki yayın artışını sağlama”, “akademisyenlerin çalışma motivasyonlarını artırma” ve “akademisyenleri denetleme” amacıyla hazırlanmıştır. Akademik teşvikin yayın kalitesi üzerinde olumlu bir etki ortaya çıkarabileceği düşüncesi hakim olmakla birlikte deneyimli akademisyenlerin bir kısmının yayın sayısının artmasına rağmen yayın kalitesi ve içeriğinin aynı doğrultuda artmayacağı düşüncesine sahiptir. Bunun yanı sıra kişilerin atıf puanı almak için birbirlerine atıf verebilecekleri, akademik dergilerde belirli kişilere öncelik sağlanacağı, benzer çalışmaların artacağı gibi problemler ortaya çıkacağına ilişkin görüşler mevcuttur. Her üniversitenin/fakültenin farklı ölçütler ortaya koyması ve değerlendirilmelerin bu kapsamda yapılması eşitlik anlayışına ters düşmektedir. Ayrıca, 5 yıldır yayınlanmayan dergilerin akademik teşviğe dâhil edilmemesi bu dergilerin gelişmelerinin ve indekse girmelerinin önünde bir engel olarak görülmektedir. Akademik teşvik başvurusunda yaşanan en büyük sorun belge hazırlamada yaşanan problemlerdir (Güven vd., 2018; Okumuş-Yurdakal, 2017).

3.6. Motivasyon Ve Teşvik

Akademik performans, bir akademisyenin belirli ölçütlerin göz önüne alınmasıyla belirlenen sergilediği akademik çabalar toplamıdır. Akademik personelin yoğun çalışma temposu içerisinde olmaları ve akademik faaliyetlere yoğun mesai harcamaları, gösterdikleri yüksek performansın, belirli kıstaslar çerçevesinde ödüllendirilmesini istemelerine yol açmaktadır (Turhan-Erol, 2017: 285).

Akademik teşvik uygulaması bilimsel performans odaklı bir ödül sistemidir. Bu ödül istemi motivasyonel süreçler anlamında bakıldığında “öz belirleme kuramı” (self-determination) dikkat çekmektedir. Öz-belirleme, davranışların dış etkenlerden (toplum normlarından, grup baskısından v.b.) çok, bireyin kendi kişisel inançlarıyla ve değer yargılarıyla belirlenmesi, kararlarını kendi başına vermesi olarak tanımlanmaktadır. Bireyin yaptığı seçimler dış güçlerle, baskılarla, ödüllerle değil, bireyin davranışlarıyla belirlenmektedir. Öz-belirleme kuramında, özerklik, yeterlik ve ilişkili olma olarak adlandırılan üç temel psikolojik ihtiyaç yer almaktadır (Ersoy, 2017: 197-198). Kurama göre bu ihtiyaçların doyurulması bireylerin büyümeleri, bütünleşmeleri, gelişimleri, ruh sağlıkları ve iyi olmaları için gereklidir (Çankaya, 2009: 23). Başka bir açıklama biçimiyle “Öz belirleme kuramı”, dört farklı motivasyon türü olduğunu öne sürmektedir. Bunlar; içsel motivasyon, öz belirlenen dışsal motivasyon, öz belirlenmemiş dışsal motivasyon ve motive olmama olarak ortaya çıkmaktadır. İçsel motivasyon, bireylerin kendi amaçları için harekete geçiren bir unsur olarak ifade edilirken, dışsal motivasyon ise ödül ve ceza durumlarıyla açıklanmıştır. Akademik teşvik uygulaması, dışsal motivasyon türlerinden ödüller veya cezalar ile baskılanmış davranışlar için harekete geçiren etmen olarak tanımlanmış olan öz belirlenmemiş dışsal motivasyon içinde görülmektedir (Göksu-Bolat, 2017: 2).

Çalışanları motive eden faktörleri iki kümede toplamak mümkündür. Bunlar maddi motivasyon kaynakları ve manevi motivasyon kaynaklarıdır. Maddi motivasyon kaynaklarından ekonomik motivasyon kaynakları önemli bir yere sahiptir. Kurum çalışanlarının motivasyonunu sağlayan başlıca ekonomik faktörler; ücret artışı, primli ücret, ekonomik ödül ve kâra katılma gibi ekonomik faktörlerden oluşmaktadır. Maddi ihtiyaçlar her zaman çok önemlidir, ancak bu parasal olmayan teşviklerin etkili veya gerekli olmayacağı anlamına gelmemektedir. Manevi motivasyon araçları arasında yer alan tebrik, takdir, değer, statü, kararlara katılım, terfi olanağı gibi manevi araçların etkileri de önemlidir (Güven vd., 2018:248). Bu bağlamda akademisyenler üzerine yapılan bir araştırma sonucuna göre, öğretim elemanlarının aldıkları ücretin, tatmin düzeyini etkileyen faktörlerden biri olduğu ortaya çıkmaktadır. Özellikle ülkemizde akademisyenlerin düşük ücret aldığı ve düşük gelir gruplarındaki bireylerin gelir düzeylerini artırmanın iş tatminini olumlu yönde etkileyeceğini göz önüne alırsak, bu faktörün önemi daha belirgin hale gelecektir (Karaman-Altunoğlu, 2007: 119).

Hem Türkiye’de hem de dünyada araştırmacıların teşvik sistemini önemli bir motivasyon unsur olarak algıladıkları görülmektedir. Ancak yayın sayısını

artırarak daha fazla para kazanma arzusu oluşturan teşvik sistemi, araştırmacıların oportünist hatta çıkarı için her şeyi mubah gören Makyavelist anlayışları benimsemelerine neden olmakta ve özellikle teşvikin önemli bazı etik sorunların ortaya çıkmasına ve/veya var olan etik sorunların alevlenmesine neden olmaktadır (Demir 2018). Akademisyenler, akademik teşvik uygulamasıyla, akademik performansın değerlendirilmeye, çalışan ile çalışmayanın ayırt edilmeye ve başarılarının ödüllendirilmeye başladığını düşünmektedirler (Turhan-Erol, 2017: 295). Akademisyenlerin iş doyumları ve örgütsel ilişkilerine etkisi incelendiğinde akademisyenlerin bilimsel üretkenliği konusunda yapılan çalışmalarda bilimsel etkinliği olumsuz etkileyen çevresel faktörlerin başında destek ve teşvik eksikliğinin olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda akademisyenlerin aldıkları ücret ile yaptıkları işten duydukları memnuniyet arasında güçlü bir ilişki bulunduğu ortaya konmaktadır (Güven vd. 2018: 251).

3.7. Akademisyen Ve Maaşlar

Türk üniversitelerinde akademisyenler kendi sorunlarına karşı, özellikle öğretim üyelerinin maaş sistemi, düzeyi veya niteliği ile ilişkili, ilgisiz kalmışlardır (Akgeyik, 2013: 23). Son dönemde akademisyen ücretleri üzerine yapılmış çalışmalardaki ortak bulgulardan biri Türkiye'deki öğretim elemanı ücretlerinin hem diğer kamu çalışanlarına hem de farklı ülkelerdeki meslektaşlarına oranla daha düşük olduğudur (Akgeyik, 2013: 19; Süngü, 2013: 1203; Güven vd. 2018: 252). Akgeyik, 2013 yılında kamu üniversitelerinde çalışan öğretim üyelerinin maaşlarını hem ulusal hem de uluslararası veriler ışığında karşılaştırmalı olarak analiz ettiği çalışmasında, hem üniversitenin misyonundan uzaklaşmasına hem de öğretim üyeliği mesleğinin gerilemesine yol açan öğretim üyelerinin çalışma şartları ve maaşlarının, hem ulusal düzeyde diğer kamu çalışanları karşısında gerilediğini hem de uluslararası düzeyde benzer ekonomik ve sosyal koşullara sahip ülkelerin oldukça gerisinde kaldığını tespit etmektedir (Akgeyik, 2013: 19). Ayrıca, Türkiye'de akademik yaşamın çekiciliğini kaybetmesi, akademisyenlerin yetersiz özlük haklara sahip olması, başta beyin göçleri olmak üzere daha iyi gelir getiren, akademik ideallerden uzak hedeflerin tercih edilmesine neden olmuştur. Takip eden süreçte akademik anlamda beklentilere cevap verilemeyen durumlarla karşı karşıya kalındığı da görülmektedir (Güven vd. 2018: 251).

Veriler, uluslararası ölçekte Türkiye'deki öğretim üyeleri ile karşılaştırma grubunda yer alan ülkelerdeki meslektaşları arasında maaş düzeyi açısından ciddi farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Analizler, giriş düzeyindeki maaşlar açısından Türkiye'nin karşılaştırma grubunda yer alan ülkeler arasında 17. sırada yer aldığını göstermektedir (Akgeyik, 2013: 19). Kıdemli öğretim üyesi maaşı açısından ülkemizin konumu belirgin şekilde daha kötüdür. Ülkemizdeki kıdemli akademisyenler 28 ülke arasında en düşük maaşı alan 8. ülke konumundadır (Akgeyik, 2013: 20).

Kamu sektöründe farklı görevlerde çalışanların ücretlerinin karşılaştırıldığı araştırmalarda ortak bulgu akademisyen ücretlerinde artışın düşüklüğüdür (Sün-

gü 2013: 1203). Ulusal analizler baz alındığı 2002-2013 döneminde öğretim üyeleri ile diğer devlet memurlarının (özellikle mühendis, fizikçi ve hukukçu gibi) maaşları arasındaki fark hem göreceli hem de mutlak açıdan akademisyenler aleyhine daralmıştır. Nitekim 2003-2013 yılları arasında diğer kamu çalışanlarının ortalama maaşı, reel olarak %61 artarken, öğretim üyelerinin maaşı ortalama olarak sadece %6'lık bir artış kaydetmiştir. Bu durum Türkiye'deki kamu çalışanlarının maaş ve özlük hakları karşılaştırmasında yine akademisyenlerin son yıllarda geri konumda kaldıklarını göstermektedir (Akgeyik, 2013: 20-21; Güven vd. 2018: 251).

Akademisyen sayısı ve niteliğini arttırmak için yurt içinde yapılan diğer mali desteklere baktığımızda, Öğretim Üyesi Yetiştirme Programı (ÖYP)'ni görmekteyiz. Nitekim YÖK, ÖYP'li araştırma görevlilerine lisansüstü eğitimlerinde kullanılmak üzere belli bir bütçe sunmaktadır. Bütçenin miktarında azaltmaya gitse ve ÖYP'yi kaldırmış olsa da ÖYP, YÖK'ün akademisyen yetiştirmek amaçlı mali destek sağladığı programlardandır. Akademisyenleri motive etmek için atılan diğer bir adım ise, 14 Kasım 2014'te Resmi Gazete'de yayımlanan akademik zam kararıdır. Bu karara göre, akademisyenlerin maaşlarında bir iyileştirmeye gidilmiştir (Okumuş-Yurdakul, 2017: 145).

Sonuç olarak toplamak gerekirse, Akademik teşvik ödeneğinin 2016 yılı itibariyle verilmeye başlanması sebebiyle teşvik hakkındaki görüşler ile ilgili alan yazında çalışma yok denecek düzeydedir. Bu sebeple akademisyenlerin akademik teşviğinin olumlu ve olumsuz yönleri ile içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı görülmektedir. Akademik teşvik konusunda bir kısım akademisyenler akademik teşvikin sadece maaşlarda etkili bir iyileştirme olması üzerinde dururken, bir kısmı da akademik yayın değerlendirme kriterlerini tartışmaya açmaktadır. Bu zeminde Okumuş ve Yurdakul'a göre (2017: 154-156), YÖK tüm üniversitelerde uygulanmak üzere geniş bir çerçevede "akademik teşvik" ölçütlerini hazırlamalı ve eşitlik ilkesi uyarınca tüm akademisyenlerin çalışmaları eşit düzeyde değerlendirilmelidir. Fen ve tıp bilimlerinde yapılabilecek olan patentlerin eğitim fakültelerinde yapılmasının zor olması gibi sebeplerle her fakülte için teşvik kriterlerinin farklı şekillerde düzenlenmesi gerekmektedir. Bu kapsamda tüm verilerin internet ortamında mevcut olacağı bir "akademik teşvik ağı"nın oluşturulması gerekmektedir.

Akademik teşvik ödeneği, akademisyenlerin akademik performansına bağlı olarak verildiğinden, akademik teşvik ödeneğinde belirlenen kriterler ve yönetmelik çerçevesinde toplanan puanlar, akademisyenlerin akademik performanslarının ölçülmesinde faydalı olabilir. Akademik performansın değerlendirilmesi Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliği ile daha nesnel bir hale dönüştürülmüştür. Akademik performansın doğru bir biçimde değerlendirilmesi, yükseköğretimde kalitenin objektif olarak değerlendirilmesi ve geliştirilmesi için gereklidir (Turhan-Erol 2017: 286).

4. Akademik Teşvikten Kaynaklanan Etik Dışı Davranışlar

Akademik Teşvik Yasasının yürürlüğü girmesiyle birlikte, **üniversitelerde** akademisyenlerin bilimsel yayınlarında **önceki yıllar nazaran** anlamlı bir artış olduğu görülmektedir. Bu durum, akademik teşvik almak amacı güden bir motiyasyondan hareketle bilimsel araştırma ve yayınlama süreçlerinde etik dışı davranışlara kaynaklık edip etmediği konusunu da beraberinde getirmiştir. Bu bölümde akademik teşvik uygulaması kaynaklı bilimsel araştırma ve yayın süreçlerindeki etik dışı uygulamalar ele alınacaktır.

4. 1. Çok İsimli Çalışmalardaki Artış

Akademik Teşvik yasası çıkıncaya kadar çok seyrek olarak sempozyumlara katılan akademisyenlerin özgünlüğü ve bilimsel değerleri tartışılacak bildirilerle toplantılarda daha sık görülmeye başlanmıştır. Üstelik sosyal bilimlerde bildirilerin çoğu 2, hatta 3-4 isimli olmaya başlarken fen ve sağlık bilimlerinde bu sayıda daha da artmaktadır. Bir bildiri yazmış olan akademisyen başka kişilerle anlaşarak karşılıklı isimler bildirilere yazılmakta ve böylece iki bildiri sahibi olmakta ve sonuçta iki bildiri puanı almaktadır. Üstelik bu eylem biçimi profesyonel düzenleyiciler tarafından bildiri başına ücret alındığı için teşvik edilmektedir. Aynı karşılıklı işbirliği yöntemi atıf konusunda da geçerlidir (Kılıç 2017).

4. 2. Ortak Yayın Sorunu

Akademik teşvik yasasıyla gündeme gelen araştırma ve yayın sürecindeki etik dışı davranışlardan biri hoca-öğrenci ilişkilerine bağlı olarak ortaya çıkan ortak yayın sorunudur. Ortak yayında sorun yaratan nokta, öğrencilerin yapmış oldukları her yayına kendi isimlerinin de yazılmasını şart koşmaları veya zorlamalarıdır. Hiçbir bilimsel katkı sunmadan öğrencilerini “bilimsel manada sömüren” akademisyenlerin varlığı her zaman bir gerçek olmakla birlikte teşvik yasası ile bu konudaki sorun çoğalmıştır. Özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencisinin yazdığı aşikâr olan bir makale veya bildiri metninde hocanın da adının yazılması dikkatli ve ciddi bilim adamlarının bunların dikkatini çekmektedir. Üstelik bir sempozyumda aynı hocanın birden fazla öğrenci ile farklı bildirileri görülebilmektedir. Gerçek manada ortak bir emek ürünü olan çalışmalar mevcut olmakla birlikte maddi hırs, bilimsel etiğe uyma endişesinin önüne geçmiştir (Bkz: Kılıç 2017).

4. 3. Disipliner Sınırların Yok Olduğu Sempozyumlar

Yayın konusundaki bir başka etik sorun da akademisyenlerin uzmanlık alanlarının sınırlarının yok olması sorunudur. Büyük ölçüde tematik olan sempozyumlar o alanın uzmanları tarafından rağbet görür. Bildiri sunmak için döviz üzerinden ödenen yüksek meblağlı katılım ücretleri “Düzenleyenlerin tüccar katılanların ise müşteri” pozisyonuna sokmaktadır. Bu etkinliklerin adı da “Multidisipliner Sempozyumlar” olarak tanımlanmaya başlanmıştır. Buraya eğitimden mühendisliğe, iktisattan tıba, filolojiden arkeolojiye, tarihten işletmeye birbirinden tamamen farklı disiplinlere mensup bilim insanları katılmaktadır (Kılıç 2017). Türkiye’de uygulanan teşvik sistemi uluslararası kongrelere katılımı özendirme amaç edin-

diği için araştırmacıların ulusal kongrelerde sundukları bildiriye teşvik ödemesi yapmamaktadır. Bu sebeple teşvikten yararlanması için teşvikten önce ulusal olan kongrelerin ismini uluslararası şeklinde değiştirdiği görülmektedir. “Ulusal”dan “uluslararası”na dönüşün ölçüsü ise etkinliğin “Bilim Kurulu”na beş farklı ülkeden bilim insanının adının yazılmasıdır. Ayrıca “sahte kongreler ve dergiler”⁹ olarak tabir edilen etkinliklere teşvik sistemi uygulamasından sonra, bazı indexler tarafından konferans bildirisi olarak veri tabanlarında barındırıldığı görülen, bu sahte kongrelere katılım ve dergilerde yayımda artış olduğu tespit edilmiştir (Demir 2018).

4. 4. Sahte Dergilerdeki Artış

Bilimsel araştırmaların sonuçlarının tartışılması için bilim dünyası ile paylaşıldığı yerler olan dergiler de bu süreçte etik dışı davranışın uygulamaya sokulduğu zeminler olmaktadır. Son yıllarda hem dünyada hem de Türkiye’de gittikçe çoğalan elektronik dergiler yazılanların daha kısa sürede daha geniş kitlelere ulaşması için iyi bir usul olarak gözükmektedir. Goodman, akademik yayınların bedava erişilebilmesi amaçlı hareketin temsil ettiği bu fenomeni “açık erişimin karanlık yanı” olarak tanımlamaktadır.¹⁰ Türkiye’de de yaygınlaşan bu dergilerin buradaki işleyiş usulü de etik dışı unsurlar taşımaktadır. Örneğin dergiye makale kabulü belli bir ücret mukabilinde olmakta bununla birlikte dergiye gönderilen makale ile birlikte yazardan iki hakem ismi de sistemden gönderilmesi istenmektedir. Bu noktada sorulması gereken makale yazarının hakemi, hakem de yazarı bilirse objektif bir değerlendirme olabilir mi? Üstelik hakemlikten de puan alındığı bir ortamda. Bir diğer yayın sorunu da ticari bir boyut kazanan dergilerin periyotlarının da ortadan kalkmasıdır. Dergi, bir önceki yıl aynı ay 2 sayı, bir sonraki yıl aynı ay 4 sayı, bazı aylar bir sayı, bazı aylar birkaç sayı yayınlanabilmektedir (Kılıç 2017).

Demir’in (2018) belirttiğine göre, akademik teşvik sonrası son iki yılda Türkiye adresli potansiyel fake dergilerdeki yayın sayısında % 667 oranında bir artış olmuştur. Bu veri akademik teşviğin araştırmacıları; kısa zamanda, zahmetsiz para kazanmak arzusuyla, hakemlik sürecinin sağlıklı işlemediği potansiyel fake dergilerde yayın yapma eğilimine yönlendirdiği ve böylece etik sorunların alevlenmesine neden olduğu sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Temelde potansiyel fake dergiler var olması ve araştırmacıların burada yayın yapması bilim dünyasının önemli bir sorunudur. Bu bağlamda sistemde SCI dışındaki diğer uluslararası indexlerde taranan dergilerdeki yayınlara teşvik verilmesi aslında sistemdeki en önemli boşluk olmuştur ve bu boşluk bazı araştırmacılar tarafından fark edilerek kullanılmıştır.

⁹ Bkz: “Sahte kongreler ve sahte dergiler!”, <https://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/dis-haberler/tr-sahte-kongreler-ve-sahte-dergiler-1-76-51403.html> (14.03.2018)

¹⁰ Stanford Üniversitesi Dekanı ve taklitleri bulunan “Clinical Trials” adlı derginin editörü olan Prof. Dr. Steven Goodman’ın açıklamaları için Bkz: “Sahte Kongreler Ve Sahte Dergiler!”<https://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/dis-haberler/tr-sahte-kongreler-ve-sahte-dergiler-1-76-51403.html> (14.03.2018)

4.5 Akademik Teşvikte Komisyon ve Etik

Bilimsel araştırma ve yayın süreci dışında akademik teşvik sisteminin yayın kabul ve puanlama sürecinde de bazı etik dışı durumu ortaya çıkarabilecek bir usul takip edilmektedir. Akademik Teşvikte kimlerin teşvik alacağına kurallarına uygun olarak kontrol edildiği temel mekanizma, her üniversitenin kendi içinde kurulan, “Akademik Teşvik Komisyonu”dur. Fakat bu komisyondan önce “Akademik Teşvik Ön Değerlendirme Komisyonu” kurulmakta burada mevzuata uygun olarak yayınların ve etkinliklerin kriterlere uygunluğu incelenmekte sonra da düzenlenen tutanaklarla “Akademik Teşvik Komisyonu”na gönderilmektedir. Bu komisyonun çok kısa sürede üniversitedeki bütün dosyaları değerlendirmek zorunda olması dosyalarının niteliklerini tartışılır kılmaktadır. Başka bir ifade ile bu komisyonların çok yoğun olması sebebiyle dosyaları gereken titizlikle inceleyebilmesi mümkün görülmemektedir.

4.6. Akademisyenlere Göre Teşvik Yasası ile Ortaya Çıkan Etik-Dışı Davranışlar

Gerek devlet gerek vakıf üniversitesi olsun akademik faaliyetlerinin başarısı akademik kadronun niteliği ile ilişkilidir (Güven vd. 2018: 250). Üniversitenin niteliği ile “*akademik teşvik yayın kalitesini düşürecek*” ifadesi arasında bir ilişki olup olmadığının incelendiğinde “*akademik teşvik yayın kalitesini düşürecek*” ifadesiyle akademisyenlerin çalıştıkları üniversitenin niteliği arasında anlamlı bir farkın olduğu ortaya çıktığı görülmektedir. Özel üniversitesinde çalışan akademisyenlerin devlet üniversitesinde çalışan akademisyenlere göre akademik teşvikin yayın kalitesini daha fazla düşürmeyeceği yönünde düşünce sergilediklerini göstermektedir (Güven vd. 2018: 264).

Akademisyenlere akademik teşvik uygulamasının sakıncalı yönlerine dair sorulamada akademik teşvik uygulamasının bilimsel çalışmaların niteliğini düşürdüğü ve nitelikten çok niceliğe önem verdiği sonucu ortaya çıkmıştır. Ayrıca puan toplamak için çalışmaların özensiz yapıldığına dair görüşler bulunmaktadır. Bu bağlamda “Puan barajını aşmak veya daha fazla puan toplamak amacıyla, özensiz çalışmalarla daha fazla karşılaşılabileceği”, ve “Bilim kaygısını maddi kaygıya dönüştürecektir” görüşleri sarf edilmiştir.

Akademik çalışmalarda etik problemler dile getirilirken, ulusal sempozyum ve kongrelerde yapılan çalışmaların akademik teşvik uygulamasına dahil edilmesinden dolayı sempozyum ve kongrelerin düzenlenmesinde etik problemler yaşandığına dikkat çekilmiştir. Bilimsel çalışmalarda etiğin göz ardı edilebilmesine yol açtığı savunulmuştur. Bu eksende dile getirilen görüşler içerisinde sempozyumların biçimsel olarak uluslararası dönüşüğünü çünkü uluslararası katılımcı hiç olmadığı uluslararası sempozyumların yapılıyor. Akademik teşvik uygulamasında göze çarpan diğer bir aksaklık da katkı sağlamayan akademisyenin isminin yazılmasına sebebiyet verdiği öne sürülmüştür. Puan toplama adına çalışmaya katkı sunmayan akademisyenlerin isminin çalışmaya dâhil edilebildiği ve haksız kazanç yolu açtığı söylenmiştir. Buna göre, “Danışıklı kişilerin yayınlarında isimlerini

yazmaları” ve “Çalışmada emeği olmayan insanların para alabilmek için çalışmayı yapan kişi tarafından isminin çalışmalara eklenmesi” söz konusudur. Çalışmaya katılan akademisyenlere göre uygulamanın başka bir sakıncalı tarafı da bilimsel çalışmaların puan ve dolayısıyla para için yapılması ve çalışmanın amacının teşvik almak olması olarak öne sürülmüştür (Turhan-Erol, 2017: 289-290).

Okumuş ve Yurdakal (2017: 294) tarafından yapılan araştırmada, akademik teşvik uygulamasının akademisyenler tarafından genel olarak yararlı bulunduğu belirlenmiştir. Ancak, aynı araştırmada bazı akademisyenler niceliksel yayın artışının niteliği olumsuz yönde etkileyeceği yönünde görüş bildirmişlerdir. Benzer şekilde, bu araştırmada da akademisyenler, akademik teşvik uygulamasının nitelikten çok niceliğe önem verdiğini düşünmekte ve bilimsel çalışmaların niteliğinin düşmesinden endişe etmektedirler. Ayrıca, akademik teşvik uygulamasının etik problemlere yol açtığını savunmaktadırlar. Maddi kaygıların bilimsel kaygılardan daha ön planda olmasına sebep olabileceğini ifade etmişlerdir.

Akademisyenlerin büyük bir çoğunluğu akademik teşviğin en çok çalışmaların niteliklerini düşürmesi ve etik sorunların olmasına yönelik görüş bildirmiştir. Özellikle etik açıdan eksikliklere bakıldığında dergilerin daha çok özel sayı çıkarılması, ulusal kongrelerin tamamen teşvik amaçlı uluslararası yapılması ve bireylerin birbirlerine atıf vererek puan kazanmaya çalışması etik anlamda büyük sorunlar yaşanacağını belirtirlerdir. Bu kapsamda bir veri grubundan birden çok yayın çıkarma, vasıfsız araştırmaların yayınlanması ve hâkim olunmayan alanlarda bile çalışmaların yapılmaya başlanması olumsuz durumlardır. Bu durumun yayınların özgünlüğünü de azaltacağına ilişkin görüşler bulunmaktadır (Okumuş-Yurdakal, 2017: 153).

Akademik teşvik uygulamasının bilimsel yayın sürecinde bir takım etik dışı uygulamaları ortaya çıkaracağı veya yaygınlaştıracağı yapılan çalışmalarda da görülmektedir. Etik dışı davranışlara kaynaklık eden uygulamalardan biri “ortak yayın” konusundadır. Unvan esas alınarak “Akademik teşvik ile birlikte ortak yayın sayısı artacak” önermesi çerçevesinde yapılan analize göre, öğretim üyesi olan akademisyenlerin bu önermeye katılım oranının öğretim elemanlarına göre kısmen daha düşük olduğu sonucu çıkmıştır (Güven vd. 2018: 263).

5. Etik Dışı Davranışlara Karşı Neler Yapılabilir?

Etik dışı davranışlara karşı aşağıdaki işlemler yapılmalıdır (TÜBA 2002: 60-61):

1. Etik dışı davranışın cinsi ve kategorisi iyi tanımlanmalı, bu davranışın doğası ve türü konusunda bir değerlendirme yapılmalıdır. Örneğin ‘uydurmacılık’ ile ‘sahtecilik’ arasında derece farkı vardır. Bunun da etik açıdan değerlendirmesi yapılmalıdır.

2. Bilimde etik dışı bir davranış belirlendiğinde soruşturmada ‘yanlışlık’ ile ‘kötü niyet’ arasındaki fark ayırt edilmeye çalışılmalıdır. Eğer araştırmada yanlış

sonuçlar saptanmışsa, bunlar aynı yayın organında düzeltilmeli veya yayın ve sonuçları bilimsel ortamda geri çekilmelidir.

3. Ön ve temel araştırmanın yapılacağı süre olayın özelliğine bağlı olarak belirlenmelidir. Eylem kanıtlandığında uygulanacak soruşturma kuralları önceden belli olmalıdır.

4. Şikâyet eden ve edilen arasındaki çatışmalar en aza indirilmeli ve her iki tarafın hakları korunmalıdır.

5. Etik ihlallerine ilişkin araştırma gizli tutulmalıdır. Ancak, bir yandan gizlilik gerekirken, öte yandan gerçeği ortaya çıkartmada bir ikilem söz konusu ise, gerçeği açıklama seçeneğine öncelik verilmelidir.

6. Etik ihlallerine ilişkin araştırma sonuçları kusurlu bir davranış ortaya çıktığında, soruşturma kuralları içinde yapıp sonuçlandırılmalıdır.

7. Eğer bir araştırmada bir kıdemli bilim adamı hakkında kuşku veya şikâyet varsa, bir bilge uzman (aracı kişi, yetkili kişi 'ombudsman') veya küçük bir araştırma komisyonunun görevlendirilmesi önerilebilir. Bu bilge uzman kişi veya araştırmacı komisyon bilim insanları arasındaki sorunları çözmeye çalışır. Eğer sorun bilimde kusurlu bir davranışı da içeriyorsa genel etik araştırma kurallarına dönmek gerekir.

8. Sonuçta, üniversite veya başka bir bilimsel kuruluştaki kusurlu davranışın çeşidine göre kuruma ait yönetmelik ve kurallarına uygun bir cezalandırma söz konusu olur.

9. Bazı ülkelerde bir bilim kuruluşunu aşması halinde, konu devlete ait bazı kurumlarda gözden geçirilip değerlendirilmektedir.

10. Olay etik dışı davranışın özüne ve çapına göre yargıya intikal ettirilebilir.

Bilimde Etik Dışı Davranışlar Nasıl En Aza indirilebilir?

Buna yönelik genel bir eğilim ve tavır bulunmamakla birlikte kusurlu davranışları engelleme konusunda bazı fikirler belirlenmiştir (TÜBA 2002: 61-62):

1. Bilimde araştırma eğitime ve öğretime önem vermek gerekir. Genç bilim insanı adaylarına araştırmanın nasıl yapılacağını öğretip, onlara danışmanlık hizmeti verilmelidir. Bilimsel araştırma danışma merkezleri kurulmalıdır. Bu kurumlarda rasgele bireyler değil, gerçekten bilimsel deneyimi olan dürüst, saygın bilim insanları bulunmalıdır.

2. Araştırmada çok deneyim kazanılsa bile, etik kurallara her zaman önem verilmelidir. Deneylere ait tüm belgeler ve veriler en az beş yıl el altında bulundurulacak şekilde arşivlenmelidir.

3. Genç araştırmacılar denetimi daha kolay ve daha basit olan araştırma projeleri ile işe başlamalı, böyle yönlendirilmelidir.

4. Yayın sayısı ile birlikte yayın niteliğinin (örneğin atıf sayılarının) de önemli olduğu vurgulanmalıdır. (Doğa ve sağlık bilimlerinde örneğin, arşiv taraması niteliği taşıyan makaleler değil de tasarım ve varsayımı olan makaleler teşvik edilmelidir. Uluslararası yayınlar gözden geçirilirken yayının uluslararası etkinlik ve ağırlık katsayısı yüksek dergilerde basılıp basılmadığına dikkat edilmelidir).

5. Araştırmacıların üzerindeki mali ve idari baskıların kaldırılması hedeflenmelidir. Kendilerine iyi araştırma olanakları sunulmalıdır.

6. Sonuç:

Akademik Teşvik Uygulaması'nın kaldırılması önerildiği gibi eksikliklerin ve sorunların giderilerek devam etmesi yönünde bir tartışma yürütülmektedir. Üniversitelerde bilimsel araştırma ve geliştirme çalışmaları yapmak, niteliği yükseltmek için üç yıl önce başlatılan akademik teşvik uygulaması olumlu sonuçları görmüştür. Akademik teşvik uygulaması belirli kurallar, nesnellik saydamlık ve tarafsızlık ilkeleri çerçevesinde yürütülmelidir. Böyle olduğunda ülkemiz üniversite sisteminin oturduğu mesleki yeterlilik ve mesleki alanda aşırı uzmanlaşma yaklaşımından uzaklaşıp, evrensel ölçekte entelektüel saygınlık, değer ve kabul edilebilirlik kazanacaktır (Dinçer 2017). Fakat yukarıda belirtildiği gibi sahte dergiler, sempozyumlar ve diğer etik dışı davranışlar ile ilgili acil önlem alınmaz ise Türkiye'de akademik yayın sayısında patlaması yaşanabilir ama kalite iyice düşebilir. Sempozyumlar mutlaka tematik olmalı ve katılımcı sayısı sınırlı tutularak bildiriler çok iyi incelenerek seçilmelidir. Dergilerin periyodu ve bir dergide yer alacak makale sayısı iyi tespit edilip makul seviyelere çekilmelidir. Bu konuda YÖK bilimsel özgürlüğü engellemeden, bilimselliği koruma adına bu faaliyetlere filtre koyabilir (Kılıç 2017).

Yarattığı etik sorunlar nedeniyle Akademik Teşvik Uygulaması'nın kaldırılmasını önerenlere göre (Demir 2018); **1.** Önemli etik sorunların ortaya çıkmasına ya da var olan sorunların alevlenmesine neden olmaktadır. **2.** Öğrenci servis ve öğretim faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir. **3.** Bazı alanlarda yayın sayısını artırsa da, yayın kalitesinde anlamlı düşüşlere neden olmaktadır.

Gerek öğretim görevlisi ve gerekse öğretim üyesi olan bir akademisyen teşvik için tam puan tutturması durumunda her ay yaklaşık 500 ile 1000 TL. arasında bir ücret alabilmektedir. Bu sebeple maddi beklenti bilimsel hassasiyetin önüne geçebilmekte bu da etik dışı yöntemlere başvurulmasına sebep olabilmektedir. Bilimsel hassasiyetin arka planda kaldığının bir diğer göstergesi de, ticari bir boyut kazanan, dergilerin periyotlarının da ortadan kalkması ve çok disiplinli ve fake sempozyumlardaki artışlarda görülmektedir.

Bilim insanları ve bağlı buldukları kurumlar, araştırma ortamındaki çok sayıdaki resmi ve gayri resmi yöntemler yoluyla, şüpheli araştırma yöntemlerini kullanma konusunda caydırıcı olmalıdırlar. Ayrıca, hangi şüpheli araştırma yöntemlerinin kurumsal ceza gerektirdiğine dair karar verme sorumluluğunu kabul etmelidirler. Ancak, şüpheli araştırma yöntemlerini tespit etmek için bireysel ola-

rak bilim insanları ve araştırma kurumları tarafından kullanılan yöntemler, bilimde araştırma suçunu bulmak için kullanılanlardan farklı olmalıdır. Farklı bilimsel alanlar, şüpheli araştırma yöntemlerini tanımlamada farklılık gösterebilir (AUBA, 2011: 20).

Akademik Teşvik uygulamasında görülen sorunları/önerileri kısaca maddeler halinde aşağıda sıralanmıştır: (Kaplan 2017):

Yükseköğretim kurumları uygulama birlikteliği olması amacıyla akademik teşvik başvurusu için hazırlanacak dosyada bulunması zorunlu evrakları detaylı bir şekilde açıklayan bir kılavuz hazırlanabilir.

Yükseköğretimde bilimsel etkinliklerin niteliğini yerlere düşüren ve sadece akademik teşvikte tebliğ puanını 30 yapmak için gidilen turistik ve ticari kaygılı kongrelerin önünü kesecek düzenlemeler mutlaka yapılmalıdır.

Proje faaliyet türü alt faaliyetler detay bölümünde yer alan “Ar-Ge niteliğindeki projeler” ifadesinin anlaşılabilmesini sağlamak için yönetmelikte Ar-Ge tanımlanmalıdır. Özellikle üniversiteler tarafından desteklenmiş Bilimsel Araştırma Projelerinin (BAP) Ar-Ge niteliği taşıma/taşıyamama durumları farklı uygulamalara yol açmaktadır.

Sosyal Bilimler temel alanının çalışma alanı ve konuları düşünüldüğünde; patent, atıf alma ve proje yapabilme olanakları göz önünde bulundurularak, bu alana özgü olarak yayın faaliyet türü maksimum puanı 30 ile sınırlı tutulmamalı 50'ye çıkarılmalıdır.

Üniversitelerde öğretim yardımcılarının statüsünde görev yapmakta olan “Uzmanlar” için akademik teşvik puanı hesaplanırken **çarpın katsayısının aynı sınıfta yer aldığı araştırma görevlileri** ile eşitlenmelidir.

Kaynakça:

AK, Mehmet Zeki ve GÜLMEZ, Ahmet, (2006), “Türkiye’nin Uluslararası Yayın Performansının Analizi”, **Akademik İncelemeler Dergisi**, Sayı:1 Cilt:1, s.22-49.

AKGEYİK, Tekin (2013). **Ulusal Ve Uluslararası Karşılaştırmalarla Öğretim Üyeliği Maaşı: Tespitler Ve Bir Model Önerisi**, Ankara: SETA Yayınları.

AL, Umut, (2008), “Bilimsel Yayınların Değerlendirilmesi: *h*-endeksi ve Türkiye’nin Performansı”, **Bilgi Dünyası**, 9(2), S. 263-285.

Amerikan Ulusal Bilim Akademisi-Amerikan Ulusal Mühendislik Akademisi ve Amerikan Ulusal Akademiler Tıp Enstitüsü, Bilim İnsanı Olmak Hakkında: Araştırmada Sorumlu Davranış Biçimi Rehberi, TÜBA Yayınları, Ankara 2011.

BATUHAN Hüseyin, (1994), **Bilim ve Şarlatanlık**, YKY, İstanbul.

BOLAY, Süleyman Hayri (2007), **Felsefeye Giriş**, Akçağ yayınları, 2. Baskı, Ankara.

BOYDAK, Melih, (2011), “Araştırma ve Yayın Etiği”, **Bilim Etiği**, (Ed. Nurhan Atasoy vd.), İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul: 15-40

Büyük Türkçe Sözlük, (2016), Türk Dil Kurumu, Ankara,

ÇANKAYA, Zeynep Cihangir, (2009), “Özerklik Desteği, Temel Psikolojik İhtiyaçların Doyumu Ve Öznel İyi Olma: Öz-Belirleme Kuramı”, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, 4 (31), s. 23-31.

DELİUS, Harald, “Etik”, **Günümüzde Felsefe Disiplinleri**, (Ed./Çev. Doğan Özlem), İnkılap Kitapevi, İstanbul 2001, s. 333-361.

DEMİR, Beşir Selçuk. “Akademik Teşvik Neden Kaldırılmalı?”, <https://www.memurlar.net/haber/730927/akademik-tesvik-neden-kaldirilmali.html> (01 Mart 2018)

DEMİR, Beşir Selçuk, “Akademik Teşvik’teki Artışı Açıklayabilecek Bir Değişken Yok”, <http://www.akademikadro.net/akademik-tesvikteki-artisi-aciklayabilecek-bir-degisken-yok-33151.html> (19 Ocak 2018)

DİNÇER, Alaaddin, (2017), “Akademik Teşvik Sonuçları Üniversitelerin Bilim Sefaletini Belgeliyor!”, <http://www.egitimajansi.com/alaaddin-dincer/akademik-tesvik-sonuclari-universitelerin-bilim-sefaletini-belgeliyor-kose-yazisi-789y.html> (16.02.2017).

DİNÇER, Alaaddin, (2018), “Üniversitelerin Nicelik Gelişimi Adaletsiz Yürüyor”, <http://www.egitimajansi.com/alaaddin-dincer/universitelerin-nicelik-gelismisi-adaletsiz-yuruyor-kose-yazisi-1236y.html> (13.01.2018)

ERSOY, Nevra Cem, (2017) “Motivasyon”, **Davranış Bilimleri** (Ed.: Mehmet Zencirkıran), Dora Yayıncılık, Bursa: 187-213

GÖKSU, İdris ve BOLAT, Yusuf İslam, (2017), “Akademik Teşvik Uygulamasının İlk Sonuçlarına Ait Değerlendirmeler”, **Yükseköğretim ve Bilim Dergisi**, Cilt 7, Sayı: 3, Aralık, s. 1-12.

GÜNGÖR, Erol, (2000), **Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak**, Ötüken Neşriyat, İstanbul.

GÜVEN, Ahmet ve KAPLAN Çetin- ACUNGİL Yavuz, (2018), “Türkiye’deki Akademik Teşvik Çalışmalarının Akademik Personelin Motivasyonu Üzerine Etkisi”, **Ankara Üniversitesi SBF Dergisi**, Cilt 73, No. 1, Ss. 245-268.

HEİNEMANN, Fritz., (2001), “Etik”, **Günümüzde Felsefe Disiplinleri**, (Der./Çev., Doğan Özlem), [İçinde], İnkılap kitapevi, İstanbul:375-391

KAPLAN, Yavuz Selim, (2017) “Akademik Teşvik’te Bazı Sorunlar Çözüm Bekliyor”, <https://www.memurlar.net/haber/711554/akademik-tesvik-te-bazi-sorunlar-cozum-bekliyor.html>, (30 Kasım 2017)

KAPLAN, Yavuz Selim, (2017), Devlet Üniversitelerinin Akademik Teşvik Karnesi, <https://www.memurlar.net/haber/646607/devlet-universitelerinin-akademik-tesvik-karnesi.html> (15 Şubat 2017)

KAPTANOĞLU, Dilek ve ÖZOK, Ahmet Fahri, (2006), “Akademik Performans Değerlendirmesi İçin Bir Bulanık Model”, **İTÜ Dergisi/d**, Mühendislik, Cilt:5, Sayı:1, Kısım:2, Ss.193-204.

KARADAĞ, Engin ve YÜCEL, Cemil., (2017), **Devlet Üniversiteleri ve Fakülteleri Sıralaması**, [DÜS], Eskişehir.

KARAMAN, Filiz ve ALTUNOĞLU Ali Ender, (2007), “Kamu Üniversiteleri Öğretim Elemanlarının Tatmini Düzeyini Etkileyen Faktörler”, **Yönetim Ve Ekonomi**, Cilt:14 Sayı:1: 109-120

KENDIGELEN, Abuzer ve ÇONKAR, M.Halil, (2011), “Türk Mevzuatında Bilim Etiği İhlalleri”, **Bilim Etiği**, Ed. Nurhan Atasoy vd., içinde, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul: 43-55.

KILIÇ, Muharrem, (2015), “Akademik Teşvik ve Etik Boyut”, <http://www.turkiyegazetesi.com.tr/yazarlar/prof-dr-muharrem-kilic/589499.aspx> (31.12.2015)

KILIÇ, Orhan, Akademik Teşvik Ve Bilimsel Etik (<http://gunisigazetesi.net/yazi/orhan-kilic/akademik-tesvik-ve-bilimsel-etik/9657/>), 14 Aralık 2017.

KOLÇAK, Menşure, (2016), **Meslek Etiği**, Ekin Yayınları, Bursa..

OKUMUŞ, Kübra ve YURDAKAL, İbrahim Halil, (2017), “Akademisyenlerin Akademik Teşviğe İlişkin Görüş Ve Düşünceleri”, **The Journal of Academic Social Science Studies**, Number: 58, Summer II: 145-156.

ORER, Hakan, S., “Türkiye’nin Bilimsel Yayın Performansı”, **ANKEM Dergi**, 2011;25 (Ek 2):134-138.

ÖZBAY, Tayfun, (2006), “Bilimsel Araştırma Etiği, Türk Tıp Dizini”, **Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık**, : 19-26.

POYRAZ, Hakan, (2015), **Ahlak Felsefesi Yazıları**, Dergah Yayınları, İstanbul.

SİTTER-LİVER, B., (2009), “Evensellik-Etik Ve Politik Bir Mesele”, **Bilim Etiği Sempozyumu**, (Ed. Emi Kansu), [içinde], TÜBA, Ankara

SÜNGÜ, Hilmi, (2013), “Akademisyen Ücretlerine İlişkin Karşılaştırmalı Bir Analiz”, **Turkish Studies, International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic**, Volume 8/8 Summer: 1187-1205.

ŞEN, Zekai, (2015), **Bilim ve Türkiye**, TÜBİTAK, Ankara.

TEPE, Harun, (2004), “Bir Felsefe Dalı Olarak Etik”, **Doğu Batı Dergisi**, Sayı:4: 11-29

TÖRECI, Kurtuluş, (2010), “Tıpta Yayın Etiği (Bizden De Örneklerle)”, **ANKEM Dergisi**, 2010;24 (Sayı 1’e Özel Ek): 1-41

TUNA Muammer, (2017), “Niceliksel Araştırma”, **Sosyolojiye Giriş**, (Ed. Muammer Tuna), Detay Yayıncılık, Ankara.

TURHAN, Muhammed ve EROL, Yusuf Celal, (2017), “Akademisyenlerin Akademik Teşvik Ödeneğine İlişkin Görüşleri”, **İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 18(3): 281-296.

TÜBA, (2002), **Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunlar**, (Türkiye Bilimler Akademisi Bilim Etiği Komitesi), Ankara.

UÇAK, Nazan Özenç ve BİRİNCİ, Hatice Gülşen, (2008), “Bilimsel Etik ve İntihal”, **Türk Kütüphaneciliği**, 22, 2:187-204.

YAZICI, Hasan, (2011), “Bilim Etiği: Kısa Tarihçe ve Ana Kavramlar”, **Bilim Etiği**, Ed. Nurhan Atasoy vd., içinde, İstanbul Üniversitesi Yayını, İstanbul.

“Sahte kongreler ve sahte dergiler!”, <https://www.medimagazin.com.tr/ana-sayfa/dis-haberler/tr-sahte-kongreler-ve-sahte-dergiler-1-76-51403.html> (14.03.2018)

<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/11/20141114-1.htm>

<https://istatistik.yok.gov.tr/>

Extended Abstract:

Turkish Language Association Turkish Dictionary defines the concept of ethics as: The branch of philosophy that analyzes concepts such as, duty, obligation, responsibility and virtue, deals with moral judgments about truth or wrong and good or bad, investigates the nature of moral action and tries to explain how a good life should be. A second meaning is the set of behaviors that the parties must obey or avoid between the various professions. Man is a social being and expected to perform the act of being a good person in society, which is a requirement of moral behavior. Ethics is the name of the discipline of philosophy that leads to this fact, although morality is a factual and historically experienced thing. Ethics in this sense is a state of consciousness on morality. In other words, ethics is the reflection on the structure of moral judgments and the nature and analysis of moral life. For this reason, the word ethics is mostly used in the context of a systematic reflection on morality or moral philosophy.

Morality is not inherent, so morality is primarily a matter of learning in all its aspects. The fact that moral behaviors take different forms in different societies and are evaluated differently shows that they are later learned things. It is also learned from the social environment how to behave in situations in society. Morality is a set of general rules that regulate man's actions, character structure and related evaluations. Morality refers to the rules of conduct that people have in a particular place. Moral behavior gains visibility with its social manifestation. Morality is a set of rules for regulating relations between people. In other words, morality is a concept about interpersonal relations, that is, the behaviors required by the social life. Morality serves as a map showing how individuals should behave in society, while at the same time providing the basis for living in safety. The main purpose of morality is to ensure that the individual lives as a good person in society.

Science is an act of searching unknowns in the universe based on thought and experiments. Scientific research, on the other hand, is the process of searching for answers on the solution of a certain problem by using scientific methods. This process includes the identification of the problem and the application of methods to solve it. The starting point of scientific research and publication is an assumption created by the researcher's natural and operative abilities. The methods and the paradigms revolving around should not operate with a unilateral logic. On the contrary, they should be regulated with the possibility that the assumption may be reversed or refuted. In short, the method used should be neutral and reproducible by others. The subsequent property of scientific method is a direct self-test. This self-test is the main requirement for the unity of morality and scientific research. Self-test is one of the most constant building blocks of general morality. A scientific research, that does not aim to test a necessarily and correctly constructed hypothesis, is unethical even if data are obtained using the right methods and analyzed with the right statistical methods.

It can be asserted from the concrete examples of the past that science and ethics

are incompatible in terms of using the results of scientific researches. For example; during the World War II, cruel medical trials applied on prisoners, improper medications on syphilis treatment examined on black people in the United States, and the improper processes that followed by physics scholars to know how to use the atomic bomb are known as an example. However, a closer look at the method of science shows that science and ethics are almost indispensable parts of each other today. In addition to obeying the general rules of science, scientific thinking has to be ethical in achieving and applying the absolute right result while addressing the problems. Within this framework, there are rules of science in ethics or ethics in science. Even if a scientific study, that is not based on an ethical basis, fully complies with the rules of science, the result will be invalid. Ethical behavior is manifested in all stages of scientific research. "Publication ethics" comes into play when the results of the research become a publication. If ethical violations have been made in the scientific research process, it cannot be validated as a result of the absence of ethical violations in the publication process, and similarly, finalizing a properly functioning research process with a publication process that has ethical violations also leads to the same consequence. Besides, it is needed to draw attention to a point. There is a third category, apart from the mistakes that can be made while working honestly and the mistakes that result from undisciplined work. This is a direct and voluntary act of lying and deception, or even deliberate deception. This is collectively called scientific misconduct in science. In science, the terms deception or manipulation are used for this type of unethical behavior.

In Turkey, as also in the world, significant ethical problems on the research and publications are still faced. In order to prevent ethical violations, according to the "Research and Publication Ethics Committee" established within TÜBİTAK, the following ethical violations that are particularly considered should be avoided:

Fabrication: To produce, report or publish data that is not in the research.

Falsification: To modify-the results of research or materials, devices, processes, and research records that may produce different results.

Plagiarism: To use the ideas, methods, data, writings, and forms of others without referring to the owners.

Duplication: To or publish the same research results to more than one journal.

Least Publishable Units: To disseminate the results of a research in an improper way that disrupts the integrity of the research.

For the studies carried out with support, not to mention the support of the institution or organization. To remove the names of those who have contributed actively to study without the written consensus of the co-researchers and authors of the research and article, or to add new author(s), who that cannot be associated with authorship, or to change the order of list of the authors. To conduct other behaviors incompatible with the principles of research and publication ethics.

Not all scientific research is equally accepted in the scientific community. Originality, screening in international indexes, and number of citations stand out as determinants. Moreover, journals and publishers are evaluated as being academic as long as they meet the criteria set by the scientific community. Scientific research in these conditions takes its place in the academic world in proportion to its contribution to the progress of science. There are many criteria used by each country and universities in the academic performance evaluation of academicians. Therefore, the academic performance is determined by considering different criteria together.

With the Academic Incentive Regulation published by the Council of Higher Education in 2015, it was aimed to increase scientific productivity and the number of national and international publications, improve the quality, and contribute to the science world. According to Republic of Turkey's Official Gazette, 2015; academic incentive application, which came into force with the "Academic Incentive Allowance Regulation", evaluates academic performance in nine types of activities: Project, Research, Publication, Design, Exhibition, Patent, Citation, Communication and Award as of 2016. Academic incentive allowance is paid to the academic staff for 12 months based on the score calculated on the scientific activities performed during the year. By adding the scores obtained from each type of academic activity, the total academic incentive points for payment is calculated. As a result of this regulation, the publications of scientists from state universities have been rewarded financially since 2016. The presentation of the information, that emerges as a result of scientific research, to the scientific world is realized by means of books, articles and papers. It is often preferred that a research and its results be published in a scientific journal, preferably in an international journal.

Although the Academic Incentive Allowance Regulation is welcomed in terms of contribution to salaries, the concerns on the amount, calculation method, fairness, and justice of the rates have brought about a heated debate in academic forums and channels. However, the voice of those debates on the issue of incentives in terms of their ethical dimension and possible impacts were rather weak. The academic incentive allowance regulation aims to increase qualified publications. Thus, there was an increase in the presence of international congresses with the introduction of the academic incentive regulation. This increase brought about the existence of qualified papers and researches.

With the academic incentive application, the number of papers presented in national journals and international congresses was rapidly increased. As reported by Demir (2017) after promoting scientific performance, the need for the studies being scanned by SSCI or being published in some international journals scanned by indexes has arisen because of the increase in the number of fake publications and congresses in Turkey. However, after incentive regulations, released in 2017, it is laid down as a condition for the articles to be published in SSC-indexed journals, and it led a significant decrease in the number of publications in Turkey. In addition, it is important that some meaningful ethical issues have emerged or existing

problems have exacerbated due to incentive Countries, which are reported to have reached the goal of the incentive in the world, promote similar system applied in Turkey. While the number of publications in some areas has increased, the number of publications which were scanned in the indexes like SSCI is still low.

In this article, the impact of Academic Incentive Allowance Regulation of Turkey to the publications, scientific development, and academic ethics was dealt with. The data of the study was obtained through literature review in the related field.

Key words: Scientific research, academic incentive, scientific ethics, ethical violations